

Ruralni turizam u funkciji unapređenja turističke ponude Karlovačke županije

Bajnrauh, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:669971>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Ivana Bajnrauh

**RURALNI TURIZAM U FUNKCIJI
UNAPREĐENJA TURISTIČKE
PONUDE KARLOVAČKE ŽUPANIJE**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2017.

Ivana Bajnrauh

**RURALNI TURIZAM U FUNKCIJI
UNAPREĐENJA TURISTIČKE
PONUDE KARLOVAČKE ŽUPANIJE**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij : Poduzetništvo u ugostiteljstvu

Mentor : Mateja Petračić, dipl.oec.

Matični broj studenta : 0618611145

Karlovac, travanj 2017.

ZAHVALA

U nekim trenucima znala sam fakultetske obveze staviti ispred obitelji, ispred obaveza obiteljskog posla, i zbog toga sam se osjećala loše. Znalo mi je biti prenaporno. Zahtjevno je bilo uskladiti studiranje, majčinstvo i posao. Ali danas, dok pišem ovu zahvalu osjećam se ispunjeno i zadovoljno. Stoga ovaj rad posvećujem svojoj obitelji, a posebno kćeri Deani. Također se prvo njima i zahvaljujem na strpljenju i bezuvjetnoj podršci.

Zahvaljujem se svim profesorima i asistentima Veleučilišta u Karlovcu, Poslovnog odjela, na ustrajnosti, razumijevanju i korektnosti. Iznimni su predavači i zahvaljujem se na tome. Na predavanja i vježbe dolazila sam s voljom i radi toga im hvala. Izdvojila bih neke od njih. Profesoricama iz stranih jezika, Eterović i, danas umirovljena, Vuljanić zahvaljujem se na iznimnom strpljenju i trudu. Magistri Tevčić jedno veliko hvala na njenoj upornosti da svaki student svlada matematiku i profesoru Pirjevcu na njegovoj iznimnoj interakciji sa studentima. Profesor Bilen imao je jedna od najzanimljivijih predavanja, a doktorici Krivačić hvala na trudu da svakom studentu računovodstvo učini interesantnim.

Studiranje će mi ostati u lijepom sjećanju, a za to su zaslužni u prvom redu svi nastavnici. Iz toga razloga se zahvaljujem i dekanu Veleučilišta dr. sc. Branko Wasserbauer, prof. v. š. jer je okupio izvrstan tim suradnika.

Posebno se zahvaljujem svojoj mentorici Mateji Petračić dipl.oec. koja je uvijek dostupna za svog studenta, susretljiva, ažurna i koja mi je svojim savjetima pomogla pri izradi ovog rada.

Hvala Vam.

SAŽETAK

Rad se bavi analizom ruralnog turizma u funkciji unaprijeđena turističke ponude u Karlovačkoj županiji te pretpostavke za njegov razvoj. Rad je sažet u nekoliko cjelina. U teoretskom dijelu rada definira se ruralni turizam, pojavni oblici i njegove karakteristike, kao i uloga ruralnog turizma u gospodarstvu i razvoju relativno izoliranih i rijetko napučenih dijelova zemlje. Središnji dio rada koncentriran je na analizu resursne osnove za razvoj ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji. Obuhvaća analizu geografskog položaja te inventarizaciju turističkih dobra. Predstavlja postojeću ponudu usluga i proizvoda na ciljanom tržištu, kao i one koji direktno ili posredno participiraju u ruralnom turizmu Karlovačke županije. Cilj rada je istaknuti bitnost na stvaranje lokalno-proizvodnih ekonomskih strategija za razvoj ruralnog turizma. Trenutno ne postoje eksplicitne strategije za razvoj u Karlovačkoj županiji, a volja ulaganja u taj segment je niska, a misije i vizije razvoja se zasad nalaze samo u privatnom sektoru. O ostalim problemima i nedostacima, osim kroz SWOT analizu, navedeno je u praktičnom dijelu, gdje će se na primjerima prikazati trenutni stupanj razvijenosti ruralnog turizma u Županiji u odnosu na raspoložive prirodne i antropogene turističke resurse.

Ključne riječi: ruralni turizam, poduzetništvo u ugostiteljstvu, turistička seoska obiteljska gospodarstva, Karlovačka županija

SUMMARY

This paper analyzes the rural tourism in the function improved tourist offer in County of Karlovac and the conditions for its development. The work is summed up in several units. In the theoretical part of the work is defined rural tourism, manifestations and its features, as well as the role of rural tourism in the economy and the development of relatively isolated and sparsely populated parts of the country. The centerpiece of the work is concentrated on the analysis of the resource base for development of rural tourism in County of Karlovac. It includes analysis of the geographical location and inventory of tourist goods. Represents an existing offer of services and products to the target market, as well as the ways that directly participate in intermediary rural tourism County of Karlovac. The aim is to highlight the importance of the creation of local productive economic strategy for development of rural tourism. Currently there are no explicit strategy for development in the County of Karlovac, and will investment in this segment is low, and the mission and vision of development is now found only in the private sector. About other problems and shortcomings, in addition to the SWOT analysis, it is stated in the practical part, which will be on examples show the current level of development of rural tourism in the county in relation to the available natural and anthropogenic tourist resources.

Keywords: rural tourism, entrepreneurship in the hospitality, tourism rural family farms, County of Karlovac

SADRŽAJ

	Stranica
1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvor podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	2
2. RURALNI TURIZAM	3
2.1. Oblici ruralnog turizma	7
2.2. Definiranje čimbenika ponude i potražnje ruralnog turizma	13
2.3. Ekonomski i neekonomski učinci ruralnog turizma.....	14
2.4. Zakonski okvir.....	14
2.5. Mogući izvori financiranja projekata u ruralnom turizmu	17
3. IMPLEMENTACIJA RESURSA ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NA PODRUČJU KARLOVAČKE ŽUPANIJE	19
3.1. Temeljna obilježja turističke destinacije Karlovačke županije	19
3.2. Prirodne atrakcije ruralnog područja Karlovačke županije i njihova turistička valorizacija	23
3.3. Antropogeni turistički resursi i njihova turistička valorizacija	25
3.4. Turističke usluge i sadržaj na ruralnom prostoru Karlovačke županije i primjeri dobre prakse	26
3.5. Identifikacija postojeće i moguće tržišne potražnje	42
4. STRATEŠKO PLANIRANJE I ANALIZA STANJA RURALNOG TURIZMA NA PODRUČJU KARLOVAČKE ŽUPANIJE	44
4.1. Program LEADER	47
4.2. Analiza turizma u Karlovačkoj županiji.....	48
5. SWOT ANALIZA	53
6. ZAKLJUČAK	58
POPIS LITERATURE	60
POPIS ILUSTRACIJA	63

1. UVOD

Kada se govori o Karlovačkoj županiji u turističkom pogledu, prije svega se percipira destinacijom u kojoj prevladava tranzitni turizam. Takva konstatacija temelji se na prometno-geografskom položaju i prosječnom trajanju boravka turista u Županiji. Iako Karlovačka županija ostvaruje najviše noćenja turista u kontinentalnom dijelu Hrvatske, zadržavanje turista je kraće od dva dana. Novim turističkim proizvodima i bogatijom ponudom nastoji se zadržati turiste na duže vrijeme i privući nove posjetitelje. Cilj turističke valorizacije se zasniva na razvoju ruralnog turizma, s obzirom na mnogobrojne resurse kojima Županija raspolaže, a njihova atraktivnost, prirodnog i društvenog karaktera, je visoka. Razvoj ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji imaće višestruke pogodnosti, a osim ekonomskih, najznačajnija će biti revitalizacija ruralnog prostora Karlovačke županije koja je zapostavljena, a demografski trendovi su izrazito poražavajući. Ruralni turizam predstavlja širok spektar aktivnosti i proizvoda koji se mogu ponuditi na ruralnom prostoru Županije, a njena višestruka korist za područje u kojem se odvija i za gospodarstvo zemlje je neprocjenjiva. S obzirom na trendove turističke potražnje ruralni turizam je visoko rangiran, te svaka dobro isplanirana ponuda bit će isplativa. Iako raste broj turističkih projekata na ruralnom prostoru i dalje je u odnosu na druge razvijene ruralne turističke prostore u deficitu.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet rada je analiza ruralnog turizma u funkciji unaprijeđena turističke ponude u Karlovačkoj županiji te pretpostavke za njegov razvoj. Cilj rada je istaknuti bitnost na stvaranje i provedbu strategija za razvoj ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji, te istaknuti prednosti ruralnog turizma za prostor u kojem se provodi. U radu su navedeni primjeri dobre prakse ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji te je višestruko istaknuta dobra resursna osnova za brendiranje Karlovačke županije u turističku prepoznatljivu destinaciju.

1.2. Izvor podataka i metode prikupljanja

Pri izradi završnog rada korištene su sljedeće znanstveno-istraživačke metode: metoda kompilacije, metoda deskripcije, metoda komparacije, metode analize i sinteze te induktivna i

deduktivna metoda. Od sekundarnih izvora podataka korištena je stručna literatura i web stranice koje se odnose na temu.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je sažet u šest cjelina. U prvom, uvodnom dijelu je objašnjen predmet i cilj ovog završnog rada te su objašnjene metode istraživanja i sama struktura rada. U teorijskom dijelu rada definira se ruralni turizam, pojavni oblici i njegove karakteristike. Središnji dio rada koncentriran je na analizu resursne osnove za razvoj ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji. Predstavlja postojeću ponudu usluga i proizvoda na ciljanom tržištu, kao i one koji direktno ili posredno participiraju u ruralnom turizmu Karlovačke županije. U tom dijelu izdvojena su nekoliko primjera dobre prakse. Zadnje poglavlje sadrži zaključak, u kojem je sažeto objektivno mišljenje autora o predmetu rada opisanom u prethodnim poglavljima. Na kraju rada nalazi se popis literature, popis tablica, popis grafikona, popis ilustracija i popis priloga.

2. RURALNI TURIZAM

Turizam koji se odvija na ruralnom području nije sam po sebi ruralni turizam, niti je ruralni prostor određen isključivo za tu vrstu turizma. Kako bi se mogao razmatrati ruralni turizam potrebno je prvo definirati ruralni prostor. Neki od najčešćih slogana u promotivnim aktivnostima ruralnog turizma je: „Mir i tišina“ i „Domaće i prirodno“ iz kojih se lako može zaključiti o kakvom se prostoru radi, a da se pritom ne citiraju definicije iz različitih literatura. Službenom definicijom ruralnog područja smatra se ona koja je izglasala ili priznala vlast odnosno imaju vrijednost ozakonjene činjenice. One su unutar jedne države, ažuriranjem novih statističkih i socioekonomskih činjenica, promjenjive.

Prema Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj, OECD-u, definicija ruralnog područja je: *„Na lokalnoj razini preferira se gustoća naseljenosti od 150 osoba po kvadratnom kilometru. Na regionalnoj razini geografske jedinice grupiraju se u tri tipa: dominantno ruralne (50%), u značajnoj mjeri ruralne (15-50%) i dominantno urbanizirane (15%)“*.¹

Prema strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske pod ruralnim prostorom smatra se cjelokupni prostor izvan gradova. Pri određivanju granica ruralnog prostora, trebaju se iz ukupnog prostora izdvojiti građevinska područja gradova i naselja gradskog karaktera. Ruralna područja su predmet zanimanja u sociološkom i gospodarskom pogledu, kao prostor u kojem se rasprostiru mala ruralna društva ili ruralne zajednice, usko povezane životno i radno s pretežito prirodnim okolišem. Sve kategorije poljodjelskog zemljišta pružaju se na 3,208.105 ha (57%). Oko 370.000 ha (7%) pripada izgrađenom i ostalom zemljištu, dakle, prostoru koji zauzimaju gradovi, sela, prometna i druga infrastruktura, neplodne površine i ostalo.²

Mogućnost razvoja ruralnog turizma ovisit će o niz faktora koji treba ruralni prostor zadovoljiti. Iz činjenice da suvremeni gost traži više od samo „sunca i mora“, te teži aktivnom odmoru na otvorenom, specifičnostima i različitostima, razvili su se mnogobrojni i raznoliki

¹ D. Démonja, P. Ružić: **Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima**, AKD Zagreb, 2010., str. 13 citirano prema: Rural Development in the European Union Statistical and Economic Information Report 2006, Chapter 1 – Introduction, page , Box 1: OECD methodology to define in rural areas. URL: http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2006/RD_Report_2006_Chapter1.pdf. (lipanj 2006)

² **Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske**, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Zavod za prostorno planiranje, 1997., URL: http://www.mgipu.hr/doc/StrategijaRH/Strategija_I_II_dio.pdf, (24.01.2017.)

projekti na ruralnim prostorima u cilju pridobivanja gosta i većoj kompetenciji na turističkom tržištu.

Tablica 1. Kriterij za definiranje okvira ruralnog turizma

KRITERIJI	TUMAČENJE
Smještaj domaći u prirodnom okruženju, selu ili malom gradu	Manje od 5000 stanovnika u selu/gradu ili u vrlo tipičnim/tradicionalnim naseljima
Ruralno okruženje s izraženim obilježjima tradicionalnog poljodjelstva ili s izuzetnim prirodnim vrijednostima	Izuzetne prirodne vrijednosti su park prirode ili slično. „Tradicionalno poljodjelstvo“ isključuje prevladavajuću industrijsku poljoprivredu (vizuri kojima dominiraju staklenici, iznimno veliki proizvodni objekti, i slično.)
Turizam nije glavna ili prevladavajuća aktivnost ili izvor prihoda u bližoj okolici	Odnos broja turističkih kreveta i stanovnika u ruralnim područjima ne smije prijeći 1:1
Dobra zaštita životne sredine, miran i tih položaj, bez buke i zagađenja	Prihvatljivi su mirisi i buka karakteristični za tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju
Autentičnost smještajnog objekta i ambijenta	-
Gostoljubivost – osobna briga domaćina o gostu	-
Mali kapacitet smještajne jedinice	Gornja granica kapaciteta je 40 kreveta ako nije zakonski određen ili propisan internom standardizacijom članice
Poštivanje propisanih kriterija u ocjenjivanju	Poštivanje prilagođenih standarda Federacije u ocjeni kvalitete
Društvena i socijalna održivost u kontekstu multi-funkcionalnih aktivnosti na ruralnom području	Primjena kriterija iz „Agende 21“ za turizam kada budu osmišljeni
Povezanost s lokalnom zajednicom i tradicionalnom kulturom	Minimum je integracija aktivnosti u okvire zajednice iz okruženja, gosti imaju mogućnost ostvariti kontakt s lokalnom realnošću ako to žele

Lokalni proizvodi i gastronomija	Dostupni u okruženju
Kultura (folklor, zanatski proizvodi, običaji, nasljeđe,...)	Dostupni u okruženju
Isključujući kriteriji su: gradski i industrijski lokaliteti i njihova okolica, područja masovnog ili izrazito razvijenog turizma, i buka, rizici/opasnost, vidljiva ili druga zagađenja.	Tipični ruralni utjecaji su prihvatljivi

Izvor: D. Demonja, P. Ružić: Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, AKD Zagreb, 2010., str. 23 citirano prema: Rurális. Standardi kvalitete. URL: http://www.ruralis.hr/hr/standardi_standardizacija.html, (siječanj 2010)

U tablici su definirani kriteriji s tumačenjem radi preciznijeg diferenciranja ruralnog turizma od ostalih vrsta turizma. Autori knjige „Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima“, Damir Demonja i Pavlo Ružić opisuju ruralni turizam kao skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju na ruralnom prostoru, a ostvaruje se unutar prirodnih i kulturnih resursa na ruralnim područjima. Resursi omogućavaju brojne turističke aktivnosti i oblikuju veliki broj različitih oblika turizma.

Prema popisu koji je sačinjen pri Vijeću Europe te aktivnosti su sljedeće:³

1. Ture:

- pješačenje (pješačke staze, prirodni parkovi, fitness staze),
- jahanje (konji, magarci),
- ture u kamp-kućici,
- motorizirane ture (terenska kola, motocikli),
- vožnje biciklom,
- trčanje na skijama.

2. Aktivnosti na vodi:

- ribolov,
- plivanje,
- boravak na rijekama (kućice na vodi, čamci, teglenice),
- kanu i rafting,
- utrkivanje brzim čamcima,

³ Ružić, P.: **Ruralni turizam**, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, 2009., str.14

- jedrenje.

3. Aktivnosti u zraku pomoću

- malih zrakoplova,
- jedrilica,
- balona na topli zrak.

4. Sportske aktivnosti

- tenis,
- golf,
- spuštanje i penjanje po stijenama.

5. Aktivnosti otkrivanja zanimljivosti, radnih procesa

- lokalna proizvodnja (obrtni i zanati),
- poljoprivredna proizvodnja.

6. Kulturne aktivnosti

- arheologija,
- područja pod restauracijom,
- tečajevi ručnog rada,
- umjetničke radionice,
- folklorne grupe,
- kulturni, gastronomski i drugi izvori i podrijetla.

7. Aktivnosti zdravstvenog karaktera

- fitness trening,
- zdravstvene pogodnosti.

Za turistički razvoj nekog područja od velike važnosti je njena atraktivnost i stupanj interesa koji će izazvati kod potencijalnih posjetitelja. Posjetitelji neće biti privučeni istim motivima niti će se jednako zadržati na nekom području, a neki će se naći u ulozi turista sasvim slučajno, ali kada dođu bitno je zadovoljiti njihove interese i potrebe. Ono što je primarno da destinacija posjeduje su resursi.

Resurse možemo definirati kao prirodna ili antropogena dobra koja se mogu gospodarski iskoristiti ili valorizirati. Oni su dio cjeline razvoja određenog geografskog područja odnosno regije ili zemlje u cjelini, a bogatstvo resursima komparativna je prednost u gospodarskom razvoju. Nema razvoja turizma na pojedinom području, ako ono ne posjeduje prirodni ili antropogeni resurs visokog stupnja privlačnosti koji može svojim karakteristikama privući

određeni segment turističke potražnje. Ukoliko neki resurs ne privlači turiste on je samo prirodni element ili faktor koji u turizmu nema nikakvo značenje.⁴

Za ruralni turizam najvažniji su uz prirodne resurse (klimatski, geomorfološki, hidrogeografski, biogeografski i pejzažni) kao dobra podloga postojanje i očuvanost etnosocijalnih i kulturno-povijesnih resursa. Ovisno o postojanju i dominaciji nekog resursa na određenom ruralnom prostoru razvijaju se različiti oblici ruralnog turizma.

2.1. Oblici ruralnog turizma

1) **Agroturizam ili seljački turizam** je tip turističkog seoskog obiteljskog gospodarstva. Primarna djelatnost je poljoprivreda i stočarstvo u čijim radnim aktivnostima mogu sudjelovati i sami turisti. Turističke usluge smještaja i prehrane gostiju pružaju se koncipirane u skladu s okruženjem i područjem na kojem se odvija. U Karlovačkoj županiji turističko seljačko obiteljsko gospodarstvo za obrok poslužiti će, primjera radi, specijalitete od riječne ribe u prostoru kojem dominira drvo, za razliku od Dalmatinskog turističkog seljačkog domaćinstva koji će gosta poslužiti morskom ribom u prostoru kojem dominira kamen. Na gospodarstvu se mogu organizirati i ostale turističke usluge koje imaju za cilj gostima pružiti mogućnost aktivnog odmora, budući da jedan dio potrošača tog tipa turizma želi odmor na otvorenom sa što više raznolikih aktivnosti, dok drugi dio turista motiv pronalazi u „stilu života“.

2) **Rezidencijalni turizam** odnosi se na boravak gradskog stanovništva u ruralnim područjima smješteni u vlastitim objektima, odnosno vikendicama. U Karlovačkoj županiji i u Hrvatskoj općenito takve turiste se naziva “vikendašima“. Svoj odmor od gradske vreve koriste u dane vikenda, blagdana i godišnjih odmora. Uobičajeno je da se ti objekti nalaze na ruralnom prostoru u blizini domicilnih gradova.

3) **Zavičajni ili nostalgični turizam** – temelji se na osobnoj vezi pojedinaca i određenih mjesta i krajeva. Riječ je o vezi stanovništva koje je doselilo u grad s njihovim zavičajem. Ovaj turizam često prijelazi u rezidencijalni (vikend kuća u zavičaju).⁵ Nostalgija za mirnim, idiličnim životom te “djetinjstvom provedenim na selu” privlači znatan dio gradskog stanovništva u ruralne krajeve.

⁴ M. Bilen, K. Bučar: Osnove turističke geografije, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2004., str. 27

⁵ D. Demonja, P. Ružić: Op. cit., str. 23.

4) **Sportsko-rekreacijski turizam** – je boravak i odmor temeljen na sportsko zabavnim aktivnostima u prirodi kao što su: šetnje, vožnja biciklom, skijanje, skijaško trčanje, jahanje, klizanje, plivanje, veslanje, badminton, tenis, igre loptom (odbojka, rukomet, nogomet, košarka i slično). Turizam i sport međusobno su povezani, a njihova veza poznata je iz najranije povijesti ljudskog društva, od „olimpijskih igara“. Sport postaje važan sadržaj boravka tijekom kojeg su turisti uključeni u različite sportske aktivnosti (plivanje, jedrenje, ronjenje, veslanje, skijanje, tenis, golf, jahanje i druge). Takav oblik aktivnosti naziva se sportskom rekreacijom, a najvažniji cilj joj je aktivni i sadržajni odmor turista.⁶

5) **Avanturistički turizam** – je vrsta turizma koja osim sportsko-rekreativnih potreba turista zadovoljava i potrebu za adrenalinskim doživljajem. Pretežito se odvija u nepoznato, odnosno neistraženoj i često „divljoj“ pa čak i neprijateljski raspoloženoj okolini.

Ipak, postoji i ne-fizička dimenzija avanturističkog turizma: prvo, fizičke avanture sadrže snažan ne-fizički element u osjećaju straha ili neke vrste duhovnosti, a drugo, postoje oblici avanturističkog turizma koji su u većem dijelu ili potpuno 'ne-fizički'. Tako se oni dijele na različite tipove, kao što su tzv. intelektualne avanture (putovanje radi mentalnog razvitka same osobnosti čovjeka); emocionalne avanture (kockanje ili hedonizam npr.); i duhovne avanture (putovanje u potrazi za duhovnim prosvjetljenjem).⁷ Neovisno o kakvom se avanturističkom turizmu radi, sve je popularniji i zauzima sve značajnije mjesto na turističkom tržištu. Svako turističko odredište trudi se u svoju ponudu uvrstiti određeni avanturistički paket, budući da većina turista iako dođu s ciljem odmora, željni su taj odmor začiniti s dozom avanturizma. Ruralno područje zbog svoje netaknute prirodnosti, neprilagođenog prostora ljudskoj svakodnevicu, savršena je meka za avanturistički turizam.

U neke od aktivnosti koje se mogu odvijati na ruralnim područjima ubrajaju se alpinističko penjanje, vožnja brdskim biciklom, akrobatsko skijanje, rafting, letenje zmajem i slično.

6) **Edukacijski turizam** – je oblik turizma koji se temelji na programima upoznavanja polaznika s obilježjima ruralnog prostora, stjecanju iskustva za vrijeme boravka u prirodi i drugih spoznaja u vezi s ruralnim prostorom.⁸

⁶ Ibid.

⁷ Swarbrooke, J., et al.: **Adventure tourism: The new frontier**, Butterworth-Heinemann/Elsevier Science, Oxford, 2003, preveo: D. A. Jelinčić, URL: https://bib.irb.hr/datoteka/152232.ADVENTURE_TOURISM.doc, (21.02.2017.)

⁸ D. Demonja, P. Ružić: op. cit., str. 34.

7) **Tranzitni turizam** – nastaje zadržavanjem, odnosno zaustavljanjem turista na neodređenim ruralnim mjestima prilikom putovanja u turističko odredište. Zaustavljanje turista na nekom prostoru može biti iz različitih potreba kao što su prirodne potrebe poput odmora i higijene ili radi znatiželje, servisnih usluga, itd.. Vremenski je neograničen, te može trajati od nekoliko minuta do nekoliko dana, ali glavna značajka mu je ta da nije cilj niti motiv kretanja turista. Najbolje pretpostavke za razvoj tranzitnog turizma imaju mjesta s dobrim geografskim položajem i prometnom povezanošću.

8) **Kamping turizam** – Kampiranje je životni stil. Biti kampist znači biti slobodan, biti ekološki svjestan, boraviti u prirodi, družiti se s ljudima, biti pokretan i aktivan, stalno istraživati i otkrivati nešto novo, ali pod uvjetom da se to ostvari bez odricanja od uobičajenih stečevina suvremenog visokorazvijenog društva. [...] Hrvatska, koja se prema raspoloživom prihvatnom kapacitetu kampova rangira na deseto mjesto među 29 europskih zemalja, osma je u Europi prema ostvarenom turističkom prometu u kampovima, što pokazuje da je upravo s kampovima konkurentnija na tržištu negoli s nekim drugim vrstama smještaja.⁹ Takva uspješnost proizlazi iz činjenice da je Hrvatska zemlja iznimno atraktivna za turiste zbog sačuvane svoje izvornosti i visoke stope ruralnosti. U ruralnom području kampiranje se obično odvija u manjim i/ili improviziranim kampovima smještenim u okviru druge ugostiteljske ponude ili seljačkog domaćinstva, ali u neposrednoj blizini prirodnih atrakcija.

U Republici Hrvatskoj kampiranje se tretira u nekoliko pravnih propisa. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti definira kampiranje kao boravak pod šatorom, u kamp-kućici, kamp-prikolici, pokretnoj kućici (mobile home), autodomu (kamper) i drugoj odgovarajućoj opremi za smještaj na otvorenom prostoru u vrstama ugostiteljskih objekata iz skupine »Kampovi« i u kampovima u domaćinstvu i na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.¹⁰

9) **Nautički turizam** – u ruralnoj sredini razvija se na jezerima, rijekama, i kanalima. Obično se radi o riječnim slivovima i kanalima povezanim sa svjetskim morima.¹¹ U Hrvatskoj nautički turizam posebno se može razviti na rijekama Savi, Dravi i Dunavu, ali uzevši u obzir da se nautikom smatra i plovidba u manjim brodicama, čamcima, u kraćim relacijama iz sportsko rekreativnih svrha, takav turizam bi se mogao razviti i u Karlovačkoj županiji.

⁹ Z. Hendija: Kamping turizam// Hrvatski turizam - plavo, bijelo, zeleno, N Ivandić i suradnici, Znanstvena edicija instituta za turizam, Zagreb, 2006., str. 65

¹⁰ Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, Narodne Novine, br. 85/2015, Hrvatski sabor, 2015. URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_85_1648.html, (13.02.2017.)

¹¹ P. Ružić, Op.cit., str.33

10) **Kulturni turizam** - označava kretanje ljudi koje je uzrokovano kulturnim atrakcijama izvan njihovog uobičajenog mjesta stanovanja, s namjerom sakupljanja novih informacija i iskustava kako bi zadovoljili svoje kulturne potrebe.¹² Najznačajniji aspekti kulturnog turizma mogu se sažeti u 6 točaka – upravljanje kulturom za potrebe turizma, učinci kulture na turizam, utjecaj turizma na kulturu destinacije, percepcija imidža destinacije od strane potencijalnih turista, potrošnja kulturnog turista i kulturni utjecaj turizma na turiste.¹³

Prema TOMAS istraživanju 2014 godine, 7% turista je za glavni motiv putovanja navelo kulturnu znamenitost ili događaj, ali između 50% i 70% turista će prilikom svog boravka razgledavati znamenitosti. Prema tim podacima može se zaključiti kako je nemoguće procijeniti egzaktnu participaciju kulturnog turizma u turizmu općenito, ali se sa sigurnošću može tvrditi da je ta vrsta turizma u konstantnom rastu.

Kulturni turizam na ruralnom području od iznimne je važnosti budući da turisti sve manje percipiraju turističko odredište kao pasivni promatrači. Ruralni prostor nudi niz pogodnosti, atraktivnosti i znamenitosti koje bi zadovoljile kulturne potrebe turista. Također ruralni prostor može biti mjesto odredišta turistu primarno zbog nekog kulturnog lokaliteta ili drugog materijalnog i nematerijalnog dobra.

11) **Vjerski turizam** – može se definirati kao oblik turističkih kretanja kojima turisti nastoje zadovoljiti potrebe religijskog i duhovnog karaktera. Ovaj oblik se često naziva i hodočasnički turizam. U centru zbivanja je posjet hodočasnika sakralnim objektima (crkvama, hramovima i dr.) koji tako putem turističke potrošnje izravno potpomažu očuvanju kulturne i povijesne baštine.¹⁴ Treba spomenuti da destinacije vjerskog turizma ne privlače samo vjernike već i brojne znatiželjne turiste koji u tom fenomenu traže kulturni ili pustolovni doživljaj. To je ujedno i jedan od glavnih razloga nemogućnosti preciznijeg lučenja vjerskih i ostalih posjetitelja te mogućih konflikata u upravljanju tim odredištima.¹⁵ Vjera je najstariji motiv putovanja te se iz toga razloga vjerski turizam preteča turizma.

12) **Lovni turizam** je turizam karakterističan za ruralni prostor na čijim poljoprivrednim, ostalim zemljišnim i vodenim površinama se provodi, te ima sportsko-rekreativan oblik.

¹²Portal za kulturu, URL: <http://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/okulturnomturizmu/>, (16.02.2017.) citirano prema: Richards, Greg 1999 : 17. European Cultural Tourism: Patterns and Prospects. U: Planning Cultural Tourism in Europe, Amsterdam, Boekman Foundation/Ministry of Education, Culture and Science, str. 16-32

¹³ D. A. Jelinčić,.: Abeceda kulturnog turizma, Meandar Media, Zagreb, 2008, str. 60.

¹⁴ Pirjevec, B., Kesar, O.,: **Počela turizma**, Mikrorad i Ekonomski fakultet, Zagreb, 2002, str.16

¹⁵ T. Hitrec,.: **Vjerski turizam // Hrvatski turizam - plavo, bijelo, zeleno**, N Ivandić i suradnici, Znanstvena edicija instituta za turizam, Zagreb, 2006., str. 291.

Bogata flora i fauna je osnova za razvoj lovnog turizma. Uz prirodne resurse nužne za razvijen lovni turizma, potrebno je zadovoljiti i ostale faktore. Jedan od faktora je lovna tradicija koja se odvija na tom prostoru. Ona garantira profesionalizam, stručnost, organiziranost i postojanje odgovarajućeg institucionalnog i pravnog okvira. Ako država ili određeno područje želi razviti lovni turizam morat će osigurati i potrebnu smještajnu infrastrukturu u neposrednoj blizini lovišta.

Lovni turizam se razvio zahvaljujući strasti lovaca da love i izvan svojeg lovišta, lovne jedinice ili čak izvan države, te s obzirom na to da takve potrebe traže i veće financijske izdatke (lovne iskaznice, korištenje psa, ulazak u lovište, promašaj, otkup divljači, dozvole, otkup trofeja...), s razlogom se smatra elitnim turizmom.

Ekonomski učinci lovnog turizma ogledaju se u visokoj cijeni boravka na atraktivnoj (čistoj i divljači bogatoj) lovnoj destinaciji, izvanpansionskoj potrošnji, proširenju turističke sezone na cijelu godinu te porast zaposlenosti u zemlji lova.¹⁶

13) **Ribolovni turizam** – je tipičan oblik turizma koji se ostvaruje na ruralnom prostoru, na njegovim vodenim površinama. [...] Postoji više načina/ primjera bavljenja ribolovom. Jedan je na mirnim vodama (ribnjacima, jezerima, šoder-grabama) [...], a drugi oblik je „mušičarenje“ na brzim rijekama. Preduvjet za razvoj ribolovnog turizma je čistoća i biološka raznolikost rijeka te uredno i prirodno okruženje. Karlovačka županija ima sve preduvjete za razvoj ribolovnog turizma, prvenstveno jer je županija kroz koju teku četiri rijeke, i pritom sve ispunjavaju navedene uvijete.

14) **Vinski turizam** – promatra se u uskoj vezi s gastronomskim, jer je vino pratitelj hrane. Za razvoj ovog oblika turizma potrebna su, prije svega vinogorja.¹⁷ Vinskim turizmom smatra se obilazak vinograda, posjeta vinarijama, festivala i izložba vina. Vinski turizam zbog lociranosti vinograda primarno se odvija na ruralnom području, ali sajmovi, izložbe i ostale aktivnosti mogu se organizirati po želji organizatora ili sudionika u bilo kojem mjestu. Stoga kada promatramo vinski turizam na ruralnom području najčešće se odnosi na obilazak vinograda, sudjelovanje u radnim aktivnostima u vinogradima i posjete kušaonicama i kletima na ruralnom prostoru.

¹⁶ B. Kovačević, M. Kovačević: Lovni turizam// Hrvatski turizam - plavo, bijelo, zeleno, N Ivandić i suradnici, Znanstvena edicija instituta za turizam, Zagreb, 2006., str. 196

¹⁷ D. Demonja, P. Ružić: op. cit., str. 32.

15) **Gastronomski turizam** – temelji se na gastronomskoj ponudi koja je na ruralnom prostoru vrlo zanimljiva. Za gastronomski turizam je važno da ima raznovrsnu i nenametljivu ali „uočljivu“ ponudu hrane.¹⁸ Gastronomija zauzima visoki udio u motivaciji turista, te 26% turista odredište određuju prema gastronomskoj ponudi. Gastronomski turizam je u konstantnom i ekspanzionalnom rastu te ponuđači posebnu pažnju usmjeravaju na poboljšanje i razvoju vlastite gastro ponude u svojim ugostiteljskim objektima. Gastronomski turizam u okviru svog djelovanja osim konzumacije specijaliteta, mogu turistima ponuditi gledanje i sudjelovanje u pripremi hrane, šetnje šumom sa svrhom pronalaska ili branja plodova (tartufi, vrganji, kesteni i drugo), tematske gastronomske izlete i slično. Za ruralni turizam gastronomska ponuda iznimno je važna budući da su turisti koji svoju motivaciju za putovanje pronalaze u gastro ponudi, preferiraju odlazak u ruralno područje budući da svoju gastronomsku ponudu baziraju na domaćem i izvornom, što je posebno cijenjeno u tom segmentu. Tendencija turističkih ugostitelja je predstaviti hranu kao turističku atrakciju, a s obzirom na trendove kretanja turista, u tome i uspijevaju. Hrvatska kao prostorno raznolika zemlja ima široku paletu gastronomske ponude te je prepoznata kao zemlja s dobrom ponudom, ali i dalje je poprilično neiskorištena, što se posebno izražava u Karlovačkoj županiji gdje svega nekolicina turističkih objekata bazira svoju ponudu na gastronomiji.

16) **Ekoturizam** – ne predstavlja samo uživanje u prirodi već se temelji na putovanje u prirodna područja s naglaskom na očuvanom i čistom okolišu te odgovornosti prema istom. U suvremenom svijetu gdje sve više stanovništva je koncentrirano u gradovima, javlja se sve veća potreba za provođenjem dokolice i godišnjeg odmora u prirodi, na čistom zraku i ekološko osviještenom okruženju. Takva potreba raste proporcionalno s zabrinutošću za okoliš, s obzirom na porast zagađivača prirode. Ljudi su sve educiraniji i svjesniji trajnih posljedica koje ostavlja današnji način života i klimatske promjene na prirodu, a istodobno i na zdravlje. Sudionici te vrste turizma biraju jednostavnije vrste smještaja, od prirodnih materijala te se pridržavaju zakona i norma o očuvanju okoliša. Apsolutno u toj vrsti turizma se isključuje masovni turizam jer je za ekološku održivost turizma bitno ograničiti broj posjetitelja. Ekoturizam je usko vezan za ruralni prostor budući da se na takvom prostoru u najvećoj mjeri provodi.

¹⁸ Ibid.

2.2. Definiranje čimbenika ponude i potražnje ruralnog turizma

Činitelji potražnje su oni koji potiču turiste (potražnju) na putovanje. Dije se na objektivne, tj. one koji su neovisni od ponašanja pojedinaca (turista) ili subjektivni koji su ovisni od individualnih mogućnosti i sklonosti pojedinaca (turista).¹⁹

- Objektivni činitelji potražnje:²⁰
 - a. Radna i životna sredina – [...] valja naglasiti da postoji pozitivan utjecaj razvoja koji se primjerice očituje u potrebi i navici čovjeka u svezi s turističkom rekreacijom.
 - b. Prirodni ambijent - čovjeku počinje nedostajati prirodan ambijent i postaje željan dodira s prirodom, taj mu dodir omogućuje turizam.
 - c. Slobodno vrijeme - kada se čovjek izborio za slobodno vrijeme i za plaćeno slobodno vrijeme te skraćanje radnog tjedna i dana, stvorene su mogućnosti za različite oblike odmora.
 - d. Slobodna financijska sredstva - kada podmiri osnovne životne potrebe te mu ostane slobodnih sredstava za turističke potrebe tada čovjek postaje turist potrošač.
 - e. Ostali objektivni čimbenici potražnje – [...] odnosi se na državne praznike, posebne tarife i popuste koje daju prometna i ugostiteljska poduzeća za grupe, djecu i sl.
- Subjektivni čimbenici potražnje nastaju nakon postojanja objektivnih i predstavljaju subjektivno ponašanje pojedinac kojima se pojačavaju djelovanja objektivnih čimbenika (oponašanje, snobizam, ljubav, vjera, moda i drugo).

Svaka turistička ponuda mora zadovoljiti određene kriterije. U knjizi „Jučer, danas...“ B. Pirjevec slažući se s većinom koji su obrađivali ovu tematiku, ističe sljedeće četiri pretpostavke na kojima se temelji svaka turistička ponuda:

- a. **Atraktivnost prostora** - mogu biti prirodnog (klima, hidrografski elementi, flora i fauna) ili društvenog karaktera (građevine, kulturno-povijesno nasljeđe, kulturni, sportski susreti i ostalo.)
- b. **Prometna dostupnost** - da bi turisti stigli do destinacije moraju koristiti adekvatne usluge kopnenog, zračnog i vodenog prijevoza.

¹⁹ P. Ružić: op.cit., str.51

²⁰ Ibidem

- c. **Izgrađenost receptivnih kapaciteta** – dijele se na direktne (objekti smještaja, objekti prehrane i točenja pića, objekti točenja pića i objekti za zabavu i rekreaciju) i indirektne (javni objekti i sve javne površine) receptivne kapacitete.
- d. **Promocija u turizmu** – komunikacijski proces koji povezuje ponudu i potražnju.

2.3. Ekonomski i neekonomski učinci ruralnog turizma

Ekonomski učinci ruralnog turizma mjerljivi su sljedećim pokazateljima koja se odvijaju na ruralnom prostoru:

- povećanje proizvodnje,
- povećanje prihoda,
- povećanjem broja investicija,
- rastom zaposlenosti.

Neekonomski učinci ruralnog turizma se sagledavaju kroz prostor i aktivnosti koje pridonose pozitivnom razvoju i očuvanju prostora. Njih je mnogo te iz tog razloga kada se govori o revitalizaciji ruralnog prostora, turizam je prioritetna mjera. Neki od pozitivnih neekonomskih učinaka su:

- očuvanje identiteta,
- njega krajolika,
- obnova sela,
- zaštita okoliša,
- obnavljanje starih sadržaja i izgradnja novih,
- naseljavanje i ostalo.

2.4. Zakonski okvir

Ruralni turizam kao posebni oblik turizma u Hrvatskoj se operativno i organizirano počeo razvijati tek 1996. godine, kada je tadašnji ministar turizma, temeljem u to vrijeme važećeg Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, donio Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu i tada je stvoren pravni okvir reguliranja. Osim Ministarstva turizma, ruralni turizam je zakonski reguliran i kroz Ministarstvo poljoprivrede koji je trenutno u funkciji donošenja strateških dokumenata koji će osigurati razvoj ruralnog područja. Jedna od mjera u funkciji razvoja ruralnog područja razvojem ruralnog turizma je donesen Pravilnik o

provedbi Mjere 302 "Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti" 2012. godine. Ministarstvo poljoprivrede ima niz zakona koji se odnose na ruralni turizam i koje primjenjuju zemljišni posjednici na ruralnim područjima, a odnose se na pružanje turističkih usluga. Npr. u Zakonu o poljoprivrednom zemljištu se navodi da na svojim posjedima mogu podići i objekte za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga pri čemu su oslobođena plaćanja naknade za prenamjenu zemljišta. Odlična je to prilika za sve one koji godine rada uložene u kvalitetu proizvoda žele ponuditi gostima na svom gospodarstvu, upotpuniti ponudu i pridonijeti razvoju turizma u svojoj regiji.

Dva glavna zakona koji reguliraju mogućnosti registracije turističkih usluga su:²¹

- ZAKON O UGOSTITELJSKOJ DJELATNOSTI (NN 138/06, NN 43/09, 88/10 i 50/12, NN 80/13, NN 30/14, Vlada Republike Hrvatske: uredba o izmijeni Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti NN 89/14, Zakon o izmijeni Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti NN 152/14)
 - Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (NN 05/08, 46/08, 44/11, 118/11) Interno pročišćeni tekst Pravilnika o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu od strane Ministarstva turizma NN 5/08, 46/08-ispravak, 44/11 i 118/11 Izmjene i dopune
 - Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu (NN 88/07, 58/08, 45/09, NN 78/14)
 - Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji drugih vrsta ugostiteljskih objekata za smještaj iz skupine "kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj" (NN 49/08, 45/09)
 - Pravilnik o razvrstavanju, minimalnim uvjetima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata kampova iz skupine "kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj" (NN 75/08, 45/09)
 - Pravilnik o upisnicima ugostiteljskih objekata i o upisnicima o pružanju ugostiteljskih usluga u domaćinstvu i seljačkom domaćinstvu (NN 05/08)
 - Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja knjige gostiju i popisa gostiju (NN 05/08)
 - Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja knjige žalbi (NN 05/08)

²¹ Službene stranice Agencije za ruralni razvoj Istre, Propisi, Važeći zakoni i provedbeni propisi iz područja seoskih domaćinstava, URL: <http://www.azrri.hr/index.php?id=106>, (16.01.2017.)

- Pravilnik o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "restorani", "barovi", "catering objekti" i "objekti jednostavnih usluga" (NN 82/07)
- ZAKON O PRUŽANJU USLUGA U TURIZMU (NN 68/07, 88/10, 30/14), Vlada RH: Uredba o izmijeni Zakona o pružanju usluga u turizmu NN 89/14); Zakon o izmijeni Zakona o pružanju usluga u turizmu (NN 152/14)

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti propisuje da je seljačko domaćinstvo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, sukladno propisima iz nadležnosti ministarstva nadležnog za poljoprivredu, koje pruža ugostiteljske usluge sukladno odredbama ovoga Zakona.²² Prema Pravilniku o pružanju ugostiteljskih usluga na seljačkim domaćinstvima (NN 05/08, NN 44/11 i NN 118/11) seljačko domaćinstvo može biti registrirano kao: izletišta (nude se usluge prehrane gostima izletnicima), vinotočje/kušaonica, soba, apartman, ruralna kuća za odmor, kamp – s tim da se može imati i više registracija.

Sukladno Zakonu o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07 i NN 88/10), turističko seosko obiteljsko gospodarstvo može se registrirati kao seljačko gospodarstvo i pružati sljedeće usluge: sudjelovanje u poljoprivrednim aktivnostima kao što su berba voća i povrća, ubiranje ljetine i sl., lov i ribolov, vožnja kočijom, čamcem, biciklom, jahanje, pješačenje i slične aktivnosti kao i iznajmljivanje sredstava, pribora i opreme za te aktivnosti, provođenje programa kreativnih i edukativnih radionica vezanih za poljoprivredu, tradicijske obrte i slično, prezentacija poljoprivrednoga gospodarstva te prirodnih i kulturnih vrijednosti u okviru istog, posjete registriranim privatnim etno zbirakama i ostalo. Ove usluge se mogu pružati najviše za 80 osoba istodobno.

Organizacija turističkog sektora u Karlovačkoj županiji podijeljen je na javni i privatni sektor. Javni turistički sektor u Karlovačkoj županiji organiziran je kroz turističku zajednicu Karlovačke županije i 12 gradskih i općinskih turističkih zajednica. Hrvatska gospodarska komora predstavlja neprofitnu, nevladinu stručno-poslovno udrugu svih pravnih subjekata koji se bave gospodarskom djelatnošću. Budući da je ustrojena po modelu austrijske i njemačke gospodarske komore članstvo u njoj je obvezno, a članica je svaka tvrtka koja se

²² Opširnije u Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti, NN (138/2006), Hrvatski zakon, 2006. URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_138_3111.html, (24.01.2017.)

registrira na trgovačkom sudu. Sastoji se od središnjice u Zagrebu i 20 županijskih komora, uključujući i onu u Karlovcu. U sastavu komore Karlovac djeluje i Zajednica kulturnog turizma. Sljedeća iz javnog sektora je Hrvatska obrtnička komora koja predstavlja udruženje obrtnika tj. fizičkih osoba registriranih za obavljanje gospodarskih djelatnosti. Njezino sjedište je u Zagrebu, a sastoji se od 20 županijskih obrtničkih komora, od kojih je jedna i u Karlovačkoj županiji.

U hrvatskom turističkom sektoru djeluju tri strukovna udruženja - Udruga hrvatskih putničkih agencija (UHPA), Udruga obiteljskih i malih hotela (OMH) i Kamping udruženje Hrvatske. Ni jedno od ovih udruženja nema svoje regionalno predstavništvo u Karlovačkoj županiji.

2.5. Mogući izvori financiranja projekata u ruralnom turizmu

Svaki poslovni projekt zahtjeva financijska ulaganja u različitu imovinu ili administraciju. Samo pokretanje poslovanja ili nekog projekta zahtjeva određena financijska sredstva. Osim početnih ulaganja, financijska sredstva bit će potrebno osigurati i za renovacije, inovacije, proširenja i određene aktivnosti. Prvi korak je definiranje ukupnog trošak projekta kako bi se egzaktno znalo koliki iznos sredstava se mora osigurati za realizaciju tog projekta. Stoga je bitno prethodno napraviti financijsku studiju, poslovni plan ili troškovnik. Ovisno o mogućnostima i raspoloživim sredstvima bira se izvor financiranja. Ono može biti iz vlastitih zaliha, kreditnom linijom, bespovratna sredstva, iz fondova Europske unije i ostalo. Jedan od najjednostavnijih i najbržih načina je financiranje vlastitim sredstvima s obzirom na to da takva vrsta financiranja nije opterećen rokovima dospijeca, obvezom vraćanja sredstava, naknadama i kamatama. Najčešći oblik, ali s najviše rizika je financiranje kreditnim sredstvima. Kredite za ulaganje u turizam ili ruralno područje subvencioniraju ministarstva, županije, lokalne samouprave ili čak turističke zajednice ili pak komercijalne kreditne linije poslovnih banaka. Postoji niz kreditnih linija koje su namijenjene upravo ulaganju u ruralni turizam. Jedna od takvih je kreditna linija „Razvoj turizma na selu“ koja je trenutno najpovoljnija kreditna linija za investiranje u ruralni turizam, s obzirom na to da Ministarstvo turizma subvencionira 6%²³ kamata. Ukoliko projekt ne zahtjeva velika ulaganja, sredstva se mogu omogućiti i bespovratno, odnosno darovnicama. Programe i natječaje za dodjelu bespovratnih sredstava, najčešće i u pravilu provodi državna uprava, odnosno ministarstva. Ministarstva raspisuju natječaje i pozivaju zainteresirane da, ako zadovoljavaju propozicije

²³ Ministarstvo turizma, URL: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/090422-program-krediti-s.pdf>, (23.02.2017.)

natječaja, podnesu zahtjeve za dodjelu bespovratnih sredstava. Bespovratna sredstva su u funkciji poboljšanja, poticanja i omogućavanja turističkih aktivnosti na ruralnom prostoru. Ministarstvo turizma će tako bespovratno dodijeliti sredstva prema programu kojem je namjena poticati izradu i plasman suvenira pod nazivom „Izvorni suvenir“. Od ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju sve popularniji izvor financiranja, ali još dovoljno nepristupačan zainteresiranih, su sredstva iz fondova. Fondovi EU imaju cilj prilagođavanje standardima Europske Unije, poglavito u poljoprivredi, zaštiti okoliša, prometu i jačanju institucija. S obzirom da je takav način financiranja probudio veliko zanimanje hrvatske javnosti, otvorile su se niz konzultantskih tvrtki specijalizirane za ishođenje i prikupljanje dokumentacije budući da je dosta zahtjevna procedura.

3. IMPLEMENTACIJA RESURSA ZA RAZVOJ RURALNOG TURIZMA NA PODRUČJU KARLOVAČKE ŽUPANIJE

Ruralna područja Karlovačke županije čini 649 samostalno naselje, administrativno podijeljeno u sedamnaest općina (Barilović, Bosiljevo, Cetingrad, Draganić, Generalski Stol, Josipdol, Kamanje, Krnjak, Lasinja, Netretić, Plaški, Rakovica, Ribnik, Saborsko, Tounj, Vojnić i Žakanje), a politički organiziran kroz 5 gradova (Karlovac, Ogulin, Duga Resa, Ozalj i Slunj). Gradovi se deklariraju kao urbana sredina, a neki rubni dijelovi gradova, kao npr. Karlovca (Brodarci, Brdo, Donje Pokupje, Donja i Gornja Jelsa, Gornje Mekušje, Kalinovac, Kamensko, Lemić Brdo, Mala Jelsa, Orlovac – Pojatno, Seljani i dr.), te dijelovi naselja Kalvarija, Logorište, Mala Švarča, Turanj – Sajevec i Zastinja, Vučjak, Zagrad), imaju prijelazne ruralno-urbane značajke te daju dodanu vrijednost tipično ruralnim naseljima. Tipično ruralna područja karlovačke županije obuhvaćaju prostor od 2.379 km² (65.609 % ukupne površine Karlovačke županije) u kojima, prema Popisu stanovništva 2011., živi 46.833 stanovnika od 128.899, odnosno 36.33% ukupnog stanovništva administrativnog područja Karlovačke županije.

Kad se govori o Karlovačkoj županiji u turističkom smislu neophodno je spomenuti da je to područje zahvaćeno ratom. Osim devastiranih građevina ratnim razaranjem, od kojih neke do danas nisu obnovljene, ostao je i dio nerazminiranih površina na ruralnom prostoru čiji se proces razminiranja treba završiti u svrhu održivog i sigurnog korištenja prirodne baštine, kao razvojne resursne osnove.

3.1. Temeljna obilježja turističke destinacije Karlovačke županije

3.1.1. Geografska i klimatska obilježja

Karlovačka županija smještena je u samom središtu Hrvatske, na području od 3.626 km² te graniči s Zagrebačkom, Sisačko-moslavačkom i Primorsko-goranskom županijom kao i s Republikom Slovenijom i Bosnom i Hercegovinom.

Zahvaljujući svojoj povoljnoj geografskoj lokaciji, Županija je ključan nacionalni prometni i komunikacijski pravac, jer spaja kontinentalni i primorski dio Hrvatske te osigurava prometnu povezanost sa Slovenijom i Bosnom i Hercegovinom.

Županija je poznata po svoje četiri rijeke - Kupi, Korani, Dobri i Mrežnici. Najniži dio županije nalazi se oko donjeg dijela toka rijeke Kupe (107 m nadmorske visine), a najviši dio je lokalitet Kula na planinskom masivu Bjelolasica (1.534 m nadmorske visine). Većina županije se nalazi između 200 i 500 metara nadmorske visine, s izuzetkom grada Ogulina.

Krajobraz Karlovačke županije obilježava postupni prijelaz od ravnog i brdovitog prema pravom planinskom terenu. Dok je većina županije smještena na peripanonskom dijelu Hrvatske, veliki dio njezinog teritorija obilježavaju kraške formacije s izuzetkom zaravni oko rijeke Kupe u krajnjem sjeveroistočnom dijelu županije. Takav krajobraz uvjetovan je njenim položajem između panonske i gorske Hrvatske. Takav položaj nosi obilježja umjerene kontinentalne i planinske klime s prosječnim rasponom temperatura od 16°C u planinskim dijelovima do 20-22 °C u nizinama u lipnju te od -1°C do -5 °C u siječnju. Prosječne oborine variraju od 1.100 mm u Karlovcu do 2.500 mm u najvišim planinama.

3.1.2. Demografska struktura

Prema podacima posljednjeg popisa stanovništva iz 2011. godine, gustoća naseljenosti je iznimno mala, samo 35,55 stanovnika/km², dok je npr. u naselju Karlovac gustoća naseljenosti 500 stanovnika/km², što govori u prilog visokoj ruralnosti ovog prostora. S obzirom da navedeni podaci su preuzeti iz Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske potrebno je naglasiti da su ažurirani popisom stanovništva 2011.godine te je njihova točnost relevantna zbog trenutnih procesa urbanizacije određenih ruralnih područja te migracijskim tokovima stanovništva uzrokovane socioekonomskim pitanjima i niskim fertilitetom. No, sukladno trenutnim trendovima depopulacija ruralnih područja zadnjih godina stagnira ili pada.

Iz popisa stanovništva iz 2001. godine, Karlovačka županija imala je oko 141.800 stanovnika u odnosu na popis stanovništva iz 2011.godine (128.899) što predstavlja depopulaciju od 10%. S prosječnom gustoćom naseljenosti ova županija je jedno od najrjeđe naseljenih područja u Hrvatskoj. Većina stanovništva živi u gradovima (71%), od kojih najviše u Karlovcu (42%). Područja u južnom dijelu županije i uz državnu granicu su najrjeđe naseljena sa samo 1-2 stanovnika po km². Smanjenje broja stanovnika karakteristično je za sve gradove i općine ove županije. Općine Rakovica, Plaški i Cetingrad imale su, u promatranom razdoblju, najveći pad broja stanovnika od čak 60%. Nedavna ratna zbivanja samo su

djelomično uzrokovala ovakvu situaciju jer je većina općina na ovome području imala negativne populacijske trendove i u razdoblju 1971.-1991.

Tablica 2. Kretanje broja stanovnika Karlovačke županije u nazad 10 godina i njihov udio u odnosu na prvi popis stanovništva iz 2001. g.

Godina	2001	2005	2007	2009	2011
Broj stanovnika	141.787	135.714	134.479	132.150	128.899
%	100	96,6	94,8	93,2	90,9

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku RH

Dva negativna demografska trenda su glavni uzroci depopulacije Karlovačke županije. Godinama je u Županiji prisutan negativan prirodni prirast kao i negativan migracijski saldo stanovništva Karlovačke županije. Smanjenje broja stanovnika je problem koji se mora rješavati kroz poticajne populacijske mjere na državnoj i na lokalnoj razini. Osim poticanja prirodnog rasta, potrebno je zaustaviti odseljavanje postojećeg stanovništva kao i napraviti programe za privlačenje novih. Osobito je potrebno poticati naseljavanje ruralnih krajeva. Neke demografske mjere se upravo provode, poput raznih poticaja za novorođenčad, bolji uvjeti za roditelje i trudnice, a za ruralni prostor najznačajnije su mjere za poticanje poljoprivrede i provedbe strategija za razvoj ruralnog turizma u Županiji.

3.1.3. Gospodarstvo

Prema nedavno objavljenim podacima Državnog zavoda za statistiku za 2013. godinu, bruto domaći proizvod po stanovniku u Karlovačkoj županiji iznosi 58 792 kuna, što čini 2,4% bruto domaćeg proizvoda Republike Hrvatske. U gospodarstvu Karlovačke županije ostvaruje se 1,8% dobiti, 0,9% ukupnih gubitaka, 2% ukupnog broja poduzetnika, 2% ukupnog broja zaposlenih, 2% ukupnog izvoza i 1% ukupnog uvoza Republike Hrvatske. Najznačajniji sektori gospodarstva prema podacima iz 2015. godine su prerađivačka industrija (58%), trgovina (17%), graditeljstvo (10%), prijevoz i skladištenje (4%), opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom (3%)²⁴. Stopa nezaposlenosti iznosi 24%.

²⁴ Hrvatska gospodarska komora, URL: http://projekti.hgk.hr/projects?county_id=4, (24.02.017.)

U usporedbi s Gradom Zagrebom s 137 321 kuna i hrvatskog prosjeka bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika 77 465 kuna, Karlovačka županija zaostaje, a u prilog ne ide ni činjenica negativnog prirodnog prirasta, pa je količnik kada se podijeli ukupni bruto domaći proizvod županije s brojem stanovnika veći, a takav rezultat nije uvjetovan gospodarskom aktivnošću.

Unatoč povoljnoj geografskoj poziciji koja uvjetuje i dobru prometnu povezanost, udio hotelijerstva i ugostiteljstva u ukupnoj dodanoj vrijednosti županije ograničen je na 3-5%.

3.1.4. Komunalna i prometna infrastruktura

Vodoopskrbni sustav Karlovačke županije trenutno je u neprimjerenom stanju, iako 90% populacije ima izravan pristup pitkoj vodi. Tako je još uvijek u upotrebi relativno veliki broj manjih, nekontroliranih i zastarjelih vodoopskrbnih sustava te postoje značajne razlike u vodoopskrbnim standardima među pojedinim dijelovima županije. Problem predstavlja i opskrba vodom na području općine Rakovice iz jezera Kozjak. Ova problematika je istaknuta u Masterplanu Karlovačke županije. U Karlovačkoj županiji, izuzev u gradovima Karlovcu, Dugoj Resi, Ogulinu, Slunju i Ozlju, praktično ne postoji jedinstven sustav odvodnje oborinskih voda i kanalizacije, odnosno otpadnih voda. Stoga, u postojećem sustavu odvodnje i kanalizacije otpadne vode se samo djelomično pročišćavaju, a nepročišćena voda se, u većini slučajeva, ispušta u okolna riječna korita. Zbrinjavanje otpada je općenito na zadovoljavajućoj razini, odlaganje krutog otpada je još uvijek neprimjereno i mjere zaštite okoliša su neadekvatne. Opskrba električnom energijom u cijeloj županiji proizvodi i distribuira poduzeće u državnom vlasništvu, Hrvatska elektroprivreda, odnosno njezina lokalna podružnica Elektra Karlovac. Neka sela u županiji još uvijek nisu elektrificirana. Međutim, izgradnja nove hidroelektrane na rijeci Dobri je u tijeku, a u planu je i izgradnja nekoliko manjih energetske postrojenja. Oko 85% teritorija županije je pokriveno mobilnom mrežom, a 5% je pokriveno fiksnim kanalima. Pokrivenost ruralnih područja je oko 90%.

Zbog svoje geografske pozicije svi glavni prometni pravci prolaze kroz Karlovačku županiju. Karlovačka županija je glavno čvorište svih **cestovnih pravaca** od Zagreba prema Jadranu. U Bosiljevu se granaju dva glavna cestovna pravca, onaj za Rijeku i drugi za Zadar i Split. Ovim prometnim pravcima u prosjeku dnevno prođe oko 27.000 vozila. Osim navedenih autocesta, osnovna cestovna infrastruktura uključuje još i tri pravca sjever-jug kao i tri pravca istok-

zapad. Jedini nacionalni **željeznički pravac**, koji povezuje središnju Hrvatsku s Jadranom, prolazi kroz središte Karlovačke županije. U Karlovačkoj županiji nema zračnih luka. Međutim, četiri zračne luke udaljene su između 1,5 i 2 sata vožnje od županijske granice.

3.2. Prirodne atrakcije ruralnog područja Karlovačke županije i njihova turistička valorizacija

Većina županijske prirodne resursne osnove povezana je s četiri glavne rijeke: Koranom, Kupom, Mrežnicom i Dobrom koje su pogodne za kajaking/kanuing, rafting, ribolov i druge vrste rekreacije. Planinska područja u jugozapadnom dijelu županije s Bjelolasicom (planinski masiv Velika Kapela) i Klekom – kolijevkom planinarenja u Hrvatskoj, sačinjavaju još jedno atraktivno područje, iako njegovi najatraktivniji dijelovi, Bijele i Samarske stijene, geografski pripadaju Primorsko-goranskoj županiji. Međutim, ova jedinstvena kraška formacija s netaknutom divljinom i raznovrsnim biljnim i životinjskim svijetom, najlakše je dostupna iz smjera Karlovca.

Vodeničarsko naselje Rastoke.

Rastoke su nastale igrom prirode na utoku rijeke Slunječice u rijeku Koranu. Rijeka Slunječica se rastočila u mnoštvo prštavih slapova i slapića od kojih su najljepši Buk, Hrvoje i Vilina kosa. Po svom nastanku Rastoke su zapravo prvi uvod u Plitvička jezera. Za razliku od tih jezera Rastoke su posebne po tome što se u to bogatstvo zelenila po otočićima i hridima pred tristo godina ispreplelo ljudsko naselje s mlinicama žličarama. Ono što je priroda tisućama godina stvarala a čovjek kasnije, prilagođavajući se prirodnim uvjetima, izgradio, s okolnim vapnenačkim stijenama, starim gradinama i gradićem Slunjem skladno se uklapa u jedinstvenu cjelinu. Zbog te skladnosti povijesne, etnografske i graditeljske kulturne baštine Rastoke su 1969. godine upisane u Registar nepokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu.

Turistički centar Petrova gora

Petrova gora je jedan od najljepših i najbolje očuvanih gorskih šumovitih krajobraza u Hrvatskoj. Zbog iznimne krajobrazne vrijednosti središnji dio gore je zaštićen 1969. godine. Turistički centar (TC) Petrova gora čine rekreativno-edukacijski sadržaji i kulturno-povijesne znamenitosti. Rekreativno-edukacijski sadržaji su poučna staza "Rimski put", poučna staza za osobe s posebnim potrebama "Kraljev put", planinarska obilaznica Petrova gora, ornitološki

park Petrovac, mini zoo vrt na Muljavi, streličarstvo i streličarska 3D staza "Petrova gora", jahanje i vožnja biciklom. Središte TC-a i ishodište putova i staza je lovački dom Muljava. Najveći dio kulturno-povijesne baštine nalazi se u obuhvatu najvišeg vrha Petrovca: ostaci rimske i srednjovjekovne ceste; arheološki ostaci rimske utvrde, templarskog pa pavlinskog samostana i čardaka Vojne krajine; pretpostavljeno mjesto pogibije posljednjeg hrvatskog kralja Petra (Svačića) "Kraljev grob"; spomenik partizanskim i civilnim žrtvama 2. svjetskog rata. U šumi Vrletne strane nalazi se spomenička cjelina Centralne partizanske bolnice.

Jezero Sabljaci

Akumulacijsko jezero Sabljaci, tri kilometra udaljeno od Ogulina, zbog ljepote i veličine (sa 170 hektara jedanaesto je u Hrvatskoj) prozvano je Ogulinsko more. Nastalo je pregradnjom Zagorske Mrežnice 1959. godine za potrebe hidroelektrane Gojak. Iza brane se pruža plava oaza usred gorsko-planinskog krajolika. Jezero je omiljeno izletišta ljubitelja veslanja, jedrenja na dasci, plivanja, ronjenja, ali i stjecište ribolovaca. Ljeti je i poprište "Jezerkih igara", uz veslačke regate i druga sportska nadmetanja. Okolica jezera pruža mogućnosti za ugodne šetnje i vožnje biciklom. Izletničko i rekreacijsko središte, te restoran "Sabljaci" okružen parkom, nalaze se uz samu obalu jezera.

Jelov Klanac

Središnje mjesto izletišta u Jelovom Klancu je Jela - prekrasna kuća posve sagrađena od drva i okružena šumom. Niknula je na temeljima stare seoske obiteljske kuće, pod okriljem 400-godišnje lipe. Jela, ta raskošna seoska vila od 200 četvornih metara, zasijala je sjeme turizma i održivog razvoja u Jelovom Klancu. Tu dolaze gosti koji uživaju u miru šuma, duboko dišu, piju vodu s izvora, šeću, planinare, jašu na konjima, sakupljaju ljekovito bilje, slikaju, fotografiraju rijetke biljke i gorske životinje, beru šumske plodove, uživaju u jelima ličke kuhinje, posjećuju obližnji nacionalni park Plitvička jezera. Zimi se pak raduju snježnoj bjelini.

Baraćeve špilje

U blizini Nove Kršlje kod Rakovice nalaze se tri Baraćeve špilje: Gornja, Donja i Nova. Špilje su služile kao stanište ljudi tijekom prapovijesti i srednjeg vijeka. Odlikuju se bogatstvom siga i kalcitnog nakita, ali i špiljske faune. Gornja Baraćeva špilja među prvim je špiljama u Hrvatskoj otvorena za turističke posjete, još 1892. godine. Uz špilje je 2004. godine otvoren prvi hrvatski speleološki dom. Gornja Baraćeva špilja tada je ponovno uređena za razgledavanje, tijekom ljetnih mjeseci (izvan sezone prema dogovoru) i uz pratnju

stručnog vodiča, u dužini od 200 metara. O spiljama skrbi Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Općine Rakovica.

Vivodina

Vivodinski kraj sa svojih 26 sela i zaselaka od davnine je poznat po uzgoju vinove loze. Na ozaljsko-vivodinskom području pod vinogradima je oko 80 hektara, a na ponos vinara su sorte Graševina, Sauvignon, Rajnski Rizling, Chardonnay, Žuti Muškat, Sivi Pinot, Crni Pinot, Frankovka, Zweigelt i kao mlado vino Portugizac. O kakvoći Vivodinskih vina svjedoče brojne nagrade i priznanja. Udruga vinogradara, vinara i voćara Ozalj od 1996. svake godine u lipnju priređuju međunarodnu izložbu vina u Vivodini. Kroz prekrasni krajobraz od Vivodine do Vrhovca, u kojem se povrh vinograda ističe barokna župna crkva Sveti Lovro, u dužini od 30 kilometara pruža se Vinska cesta. Uzduž ceste gosti mogu, uz ponudu domaćih jela, u 11 obiteljskih gospodarstava kušati i vrhunska vina.²⁵

3.3. Antropogeni turistički resursi i njihova turistička valorizacija

U smislu turističkog razvoja, niz od nekoliko dobro očuvanih dvoraca iz srednjovjekovnog razdoblja sačinjava najvažniji turistički resurs županije. Riječ je o dvorcu Dubovac u Karlovcu, odnosno dvorcima u Ozlju, Ribniku, Ogulinu, Bosiljevu, Novigradu i Cetingradu. Od navedenih dvoraca posebno su atraktivni oni u Ozlju i Ribniku. U tri od navedenih dvoraca, uključujući one u Ogulinu i Ribniku, postoji muzejski postav koji je otvoren za javnost.

Povijesno središte Karlovca (Karlovačka zvijezda), jedinstven primjer renesansnog urbanizma, s nekoliko dobro očuvanih građevina koje datiraju iz 17. stoljeća, također posjeduje značajan turistički potencijal. Međutim, većinu građevina potrebno je restaurirati.

Drugi značajni lokaliteti uključuju selo Rastoke kod Slunja, jedinstveno vodeničarsko selo na rijeci Slunjčici, nekoliko crkava, samostana i ostalih sakralnih spomenika, staru hidroelektranu (Munjara u Ozlju), malo etno selo u blizini Ozlja, slikovito selo Rečica (na Kupi), Vrhovac (u blizini Ozlja), Dojutrovica (naselje u sastavu grada Ozlja smješteno u podnožju žumberačkog gorja) i nekoliko dobro očuvanih starih drvenih i/ili kamenih mostova (Novigrad na Dobri, Tounj, Oštarije, Ogulin, Lešće).

²⁵Turistička zajednica Karlovačke županije, URL: <http://www.tzkz.hr/hr/sto-raditi-vidjeti/kamo-na-izlet/vivodina/>, (23.02.2017.)

3.4. Turističke usluge i sadržaj na ruralnom prostoru Karlovačke županije i primjeri dobre prakse

Ponuda ruralnim turistima nudi se u objektima za pružanje usluga smještaja, prehrane i pića. Uređena drvena kuća jedan je od tipičnih objekata za smještaj u ruralnom prostoru Karlovačke županije. Za pružanje usluge hrane i pića karakteristična je lijepo uređena konoba. Osim u tipičnoj drvenoj kući i konobi, ponuda smještaja i prehrane mogu se ponuditi ruralnim gostima i u drugim objektima izgrađenim na ruralnom prostoru. Objekti za smještaj razlikuju se po određenim tehničkim i arhitektonskim značajkama, po veličini i načinu vršenja usluge. Za te objekte propisani su uvjeti koje moraju ispunjavati određene vrste objekata. To je propisano određenim normama o kategorizaciji, koja se u pravilu temelje na tehničkim, odnosno zahtjevima o broju i kvaliteti prostorija, uređaja i opreme. Svrha kategorizacije jest da informira potencijalnog posjetitelja o tehničkoj kvaliteti objekta koji mu se nudi, a s druge strane da obaveže ponuđača na održavanje kvalitete i prilagođavanje razine usluga stečenoj kategoriji.

Karlovačka županija ima nešto više od 12.000 ležajeva, no svega 700-tinjak u hotelima koji su locirani u gradu. Dominiraju kapaciteti u kampovima (više od 7.700 ležajeva) te obiteljskom smještaju (više od 2.500 ležajeva). U ukupnom prometu županije, apsolutni je lider općina Rakovica (245.345 noćenja u 2015. godini), dok je na drugom mjestu Slunj (nešto više od 65.000 noćenja). Uz atrakcija poput Rastoka, ili Baračevih špilja, glavni generator turističkog prometa ovih općina svakako je ipak blizina Plitvičkih jezera.

Prema podacima iz 2006.godine u usporedbi s današnjim, vidljiv je znatan porast ležaja u Karlovačkoj županiji. Ako broj smještanih kapaciteta usporedimo s ostalim razvijenim županijama, Karlovačka županija je u deficitu ležaja, a s obzirom na to da ostvaruje najveći broj noćenja u kontinentalnom dijelu Hrvatske, izuzevši Grad Zagreb, potreba za istim je neosporivo velika.

Većina turista Karlovačku županiju posjećuje u individualnoj organizaciji (80% prometa), a najbrojniji gosti su Nijemci (više od 46.000 noćenja), Nizozemci (više od 34.000 noćenja),

Talijani (31.000 noćenja) te Francuzi (29.000 noćenja). Istovremeno, županija je ostvarila i nešto više od 30.000 noćenja domaćih turista.²⁶

3.4.1. Turistička seljačka obiteljska gospodarstva

Osnovica razvoja ruralnog turizma su turistička seljačka obiteljska gospodarstva. To su manje gospodarske cjeline smještene u turistički atraktivnom prostoru koje nude izravan proizvod ili uslugu gospodarstva, a u čiji su rad uključeni članovi obitelji. Drugi naziv za turistička seljačka obiteljska gospodarstva je agroturizam. Svako dobro organizirano turističko seljačko domaćinstvo može razvijati posebne oblike turističke ponude, među kojima su najčešće: smještaj gostiju na vlastitome gospodarstvu, ponuda jela iz vlastite kuhinje, ponuda pića iz vlastitog podruma, degustiranje i kušanje vina i rakije, organizacija izleta u okolicu, kampiranje na posjedu i slično. U Karlovačkoj županiji nalazi se svega nekoliko turističkih seljačkih domaćinstava, a u nastavku su izdvojena dva kao primjer dobre prakse.

Seljačko domaćinstvo Stjepan Čulig

Objekt koji se nalazi u srcu prekrasne prirode mjesta Vrhovac sadrži sedam dvokrevetnih soba s kupaonicom, salu za 60 osoba, zatvorenu i otvorenu terasu za 70 osoba te vinski podrum.

Položaja samog objekta učinit će boravak mirnim i ugodnim. Bez gradskog vreva i buke. Ambijent svake sobe čini prekrasna posteljina, drveni namještaj iz lokalnih šuma te ugodno osvjetljenje čini ovaj prostor prozračnim i vedrim. Svi domaći specijaliteti pripremljeni su u bogato opremljenoj kuhinji, a prepoznatljivi specijaliteti od veprovine ispod peke dolazi iz velike krušne peći. Sala je raspoloživa za organiziranje proslava, vjenčanja, domjenke, kušanja vina, gdje se poslužuje isključivo domaća hrana pripremljena iz domaćih lokalnih namjernica. Unutar sale nalazi se šank te veliki kamin koji svojom toplinom stvara topli ugođaj tijekom oštih zima. U vinskom podrumu se nude različita vina poput Graševine, rajnski rizling, sauvignon, pinot bijeli, cabernet sauvignon, žuti muškat i ostalo. Osim dobrog vina posjetitelji mogu konzumirati domaću rakiju šljivovicu te razne vrste domaćih likera iz vlastite proizvodnje: liker od jagode, višnje, divlje trešnje, oraha, kupine. Za goste domaćinstva mogu se organizirati izleti u okolicu, a mogu se priključiti i izradi džemova, berbi grožđa.

²⁶ Ministarstvo turizma, Rezultati Kontinentalne Hrvatske - 2016. godina, http://www.mint.hr/UserDocsImages/160829_HTZ_R_kontinent.pdf, (20.02.2017.)

Seljačko domaćinstvo Sablić se nalazi u selu Reštovu, okruženo pašnjacima, šumom i prekrasnim pogledom na Žumberačko gorje. Posjed je veličine 1 ha i sastoji se od obnovljene obiteljske kuće izgrađene od hrastovine u tradicijskom stilu Pokuplja s izletištem. Očuvanje tradicijske baštine, autohtone domaće kuhinje i običaja te domaća hrana iz organskog uzgoja, temelji su domaćinstva. U velikoj blagovaonici, uz pucketanje vatre iz kaljeve peći, u toplini domaćeg, ruralnog ambijenta, gosti nalaze mir i opuštanje se od svakodnevne užurbanosti i stresa.²⁷

3.4.2. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo – OPG

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo razlikuje se od turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstva prvenstveno u motivu. Glavni motiv poslovanja turističkih seljačkih obiteljskih gospodarstva je bavljenje turizmom, za razliku od obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava gdje je pružanje turističkih usluga i proizvoda dodatna djelatnost. Oni su prvenstveno koncentrirani na poljoprivrednu djelatnost, a radi bolje iskoristivosti vlastitih resursa i stjecanja dodatnog dohotka odlučuju se oblikovati određene turističke proizvode i usluge na svojim gospodarstvima. Karlovačka županija svake godine bilježi znatan rast obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a u nastavku su navedeni primjeri koji na svom gospodarstvu nude turističke usluge i proizvode.

OPG Jelača “Uberi koliko možeš“ se nalazi u slikovitom selu Skakavac nedaleko rijeke Kupe, oko 18 km od Karlovca. OPG je usmjeren na ekoproizvodnju te se na više od 2 hektara zemlje nalaze ekološki nasadi kupina, malina, ribizla, oraha, lijeske i šljive, a na 1 ha integrirani uzgoj bresaka, nektarina, trešanja i višanja. Proizvode domaće pekmeze, džemove, sokove, kupinovo vino i voćne likere, a za cjelodnevni boravak nude stručne edukacije, ekoradionice, „uberi koliko možeš“ (berba voća za osobne potrebe), prerada voća na izvorni način po želji gosta, izložbe slika i zbirku poljoprivrednih alatki. Domaćini goste rado upoznaju s tradicijom i ljepotom seoskog života.

OPG Slavko Turković iz Ogulina posjeduje stari mlin koji se nalazi se na rijeci Dobri, 3 km od Ogulina u smjeru Bjelolasice. Star je oko 150 god. i još uvijek melje žitarice kao što su kukuruz, pšenica, zob, ječam i drugo. Za posjetitelje se održavaju edukativne radionice i

²⁷ Domaćinstvo Sablić, URL: <http://www.seoski-turizam.com.hr/>, (22.01.2017.)

prezentacije. Uz razgledavanje vodenice može se i odmoriti uz prekrasne prizore očuvane prirode.

OPG Zora Lauš iz Cerovca Vukmaničkog je nastao na gospodarstvu koje se obiteljski njeguje par desetljeća i čuva tradicijsku arhitekturu podneblja. U sastavu je Konjičkog kluba „Fany“, a član ovog domaćinstva je dvostruki prvak Hrvatske u preponskom jahanju. U klubu se nudi najam opreme i odlazak na jahanje kroz stoljetne hrastove šume uz rijeku Koranu i kupanje na rijeci. Ugostiteljska ponuda bazirana je na lokalnim specijalitetima i tradicijskom načinu pripreme jela, uz vrhunsko vino i prirodne sokove. Gosti na gospodarstvu mogu sudjelovati u branju ljetine, voća, povrća, gljiva, vožnji čamcem, biciklom, pješačenju i kreativnim radionicama. Nedavno su u svoju ponudu uvrstili vožnju kočijom koja je financirana sredstvima EU fondova, a također im je u namjeri izgraditi kućice na drvetu u kojoj bi pružali uslugu smještaja.

3.4.3. Lovini smještaj

Karlovačka županija sukladno zakonu donosi i provodi odluke iz njene nadležnosti, skrbi o zaštiti lovišta na području županijskog teritorija, propisima i kontrolama vrši zaštitu divljači i njezinog okoliša. Karlovačka županija raspolaže s 32.097 hektara lovne površine na sedam važnijih lovišta. Vrsta divljači koja prevladava su medvjed, jelen, vepar, šljuka, jelen lopatar, muflon, zec, divlji kunić, kamenjarka, fazan, šljuka.²⁸

Na teritoriju Karlovačke županije ustanovljena su 54 zajednička županijska otvorena lovišta koja su u zakupu lovačkih društava, fizičkih i pravnih osoba, kako s područja Karlovačke županije, tako i iz najbližeg okruženja. Interes za lovni turizam je smanjen zbog nerazminiranih terena, neizgrađenih smještajnih i pratećih kapaciteta.²⁹

Lovački dom Muljava nalazi se 33 km od Karlovca, u smjeru Vojnića, na obroncima Petrove gore. Nalazi se na prostoru okruženom stoljetnim bukovim šumama te je zbog prirodnih ljepota idealno mjesto za odmor i rekreaciju.

²⁸ B. Kovačević, M. Kovačević: op. cit., str. 206., citirano prema: Institut za turizam, strateški marketinški planovi po određenim županijama; Hrvatska turistička zajednica (2004); Baza podataka za turizam BIST (2004); Mustapić i suradnici (2004)

²⁹ Ibidem

Slika 1. Lovački dom Muljava

Izvor: Službena stranica Hrvatskih šuma: portal.hrsume.hr, (23.01.2017.)

Lovački dom Muljava otvorenog je tipa i pruža usluge smještaja u osam soba s ukupno 27 ležaja. Prednost Lovačkog doma Muljava su velike prostorne mogućnosti organizacije privatnih proslava, poslovnih sastanaka, domjenaka i konferencijskih događanja.

U prostorije restorana u prizemlju i na katu objekta moguće je smjestiti i do 135 osoba, a na terasi objekta i do 250 osoba. U neposrednoj blizini objekta nalazi se prostor uređen kao natkrivena terasa s pečenjarom na vodeni pogon te s ponudom hrane i pića za goste i grupe do čak 400 osoba. Lovački dom Muljava poznat je po bogatoj gastro ponudi jela od divljači, jela po narudžbi, jela s roštilja, sezonskih jela, jela s ražnja kao i deserta od šumskih plodova te je dobio brojna priznanja. U zadnjih nekoliko godina Lovački dom Muljava uspješno se bavi i uslugama cateringa. Lovački dom ima veliko parkiralište, dječje igralište i suvenirnicu. Lovački dom Muljava nalazi se u lovištu Petrova gora (13.450 ha) u kojem je moguće loviti svinju divlju, srnu običnu kao i šljuke.³⁰

3.4.4. Vinotočja/kušaonice

Vinski turizam u Karlovačkoj županiji zasigurno nije dovoljno razvijen, a ključni razlog leži u slaboj promociji te usluge. Iako područje Karlovačke županije ima vrlo pogodne klimatsko-ekološke uvjete za uzgoj vinove loze i dugu vinogradarsku tradiciju, samo nekolicina je prepoznala priliku da svoj stari vinograd revitaliziraju i berbu ili vino pretvore u turistički doživljaj. Glavne prepreke za revitalizaciju vinogradarstva su nedostatak financijskih

³⁰ Službene stranice Hrvatskih šuma, Turizam, Ugostiteljski objekti, <http://portal.hrsume.hr/index.php/hr/>, (23.01.2017.)

ulaganja, usitnjenost zemljišnih površina i neorganizirani otkup grožđa i vina. U Karlovačkoj županiji najviše vinogradara locirano je u prostoru oko grada Ozlja, te ujedno je to područje koje vidi najveću perspektivu u razvoju seoskog turizma koji bi potaknuo i razvoj vinogradarstva i vinarstva. Neki od njih su već duži niz godina turistički valorizirani.

Obiteljsko gospodarstvo Darko Vrbanek u Vivodini proizvodnju vina temelji na tradiciji, iskustvu i primjeni najmodernije tehnologije. Vlasnik je mladi agronom koji nastavlja stoljetnu tradiciju vinogradarstva i vinarske proizvodnje. Redovito nastupaju na izložbama širom Hrvatske i Slovenije te su njihova vina nositelji brojnih odličja. U modernom, lijepo uređenom podrumu nudi široku paletu vina normalnih i predikatnih berbi. Osim vrhunskih vina zanimljiva je i ponuda domaćeg prirodnog liker koji se dobiva destilacijom fermentiranog grožđa te maceracijom 46 vrsti bilja. Ponuda vina: Graševina, Žuti Muškat, Chardonnay, Zweigelt. U ponudi su i tradicionalna domaća jela, sve vrste suhomesnatih proizvoda, domaći sir s orasima i paprikom, domaći kruh i ostalo. Kapacitet za prihvata posjetitelja je 60 ljudi.³¹

Obiteljsko gospodarstvo Ferko iz Vivodine nastavlja stoljetnu tradiciju uzgoja loze i proizvodnje vina. U obnovljenoj staroj klijeti, okruženoj vinogradima uređene je kušaonica vina gdje se poslužuje široka paleta vina. Ponuda vina: Graševina, Rajnski Rizling, Žuti Muškat, Muškat Ottonel, Crni Pinot, Sivi Pinot. U lijepo uređenoj rustikalnoj kušaonici posjetitelji će biti ponudeni i domaćim tradicionalnim jelima. Za degustaciju vina kapacitet je do 20 ljudi.³²

Obiteljsko gospodarstvo Frlan također iz Vivodine je nastalo iz obiteljske ugostiteljske tradicije i razvija se od 1905. godine. Tada je otvorena gostionica Vivodina. Sadašnji vlasnici već su treća generacija obitelji Frlan koja uspješno vodi ovo gospodarstvo i kroz sva burna vremena u sto godišnjoj povijesti, gostionica Vivodina još uvijek traje kao omiljeno odredište izletnika, planinara i ljubitelja dobre hrane i kapljice. Proizvode široki asortiman vina za svačiji ukus, a s brojnih vinskih sajmovima u zemlji i u inozemstvu gotovo uvijek se vraćaju s dodijeljenim zlatnim i srebrnim medaljama. Sve generacije Frlanovih oduvijek su udovoljavale željama svojih gostiju nudeći raznolike specijalitete zdrave, domaće hrane i vrhunsko vino. U gastronomskoj ponudi naglasak je na domaćim i svježim sezonskim

³¹ Udruga vinara, vinogradara i voćara Ozalj, URL: <http://www.vinari-vocari-ozalj.hr/>, (22.02.2017.)

³² Ibid.

namirnicama. Od autohtonih jela preporučuje se nadaleko poznata „Frlanova“ janjetina s raznja koja se priprema po recepturi staroj 100 godina. Ponuda vina: Graševina, Rajnski Rizling, Sivi Pinot, Chado, Sauvignon, Žuti Muškat, Frankovka, Portugizac, i to od normalne berbe pa do vrhunskih predikatnih vina.³³

Još jedno iz Vivodine **obiteljsko gospodarstvo Graša**, je gospodarstvo koje ima dugogodišnju tradiciju u vinogradarstvu i proizvodnji vina. Na brojnim izložbama na kojima nastupaju, vina iz podruma obitelj Graša uvijek su visoko ocijenjena i nagrađena zlatnim i srebrnim medaljama. Posjetite li ovo gospodarstvo, osim u vrhunskim vinima uživat ćete i u prekrasnoj prirodi, a sam podrum, smješten ispod drvene katnice, izgrađen je krajem 19. stoljeća vratit će vas u prošlost kada se opušteno i bez stresa uživalo u dobroj kapljici.³⁴

3.4.5. Izletišta/restoran–objekti tradicijskog pripremanja hrane, tradicijski obrt, radionica i suveniri.

Radne aktivnosti ruralnih područja su preteče starih zanata i rukotvorina, te ako se tradicija i stari način života očuva, danas se može ponuditi u obliku turističke usluge ili proizvoda. U prilog tome ide činjenica što se većina iz urbanih sredina nikada nije sreala s nekim poljoprivrednim radovima, poput berbe grožđa, cijepanje drva, vožnja traktorom i ostalo. Iako se onima koji danas žive na ruralnom području čini nezamislivo, ali mnogi su voljni platiti kako bi iskusili stari način života i kroz naporne fizičke radove. Također, ti isti su željni probati i stare tradicionalne kuharske specijalitete tipične prostoru na kojem se nalaze. Tako se na Karlovačkom području mogu probati domaća purica i patka s domaćim mlincima, domaći kiseli kupus s buncekom ili krvavicama, domaća češnjovka, domaći kruh pečen u krušnoj peći, juhu od buče i ostalo. Od suvenira gosti si najradije ponesu staklenku domaćeg meda ili rakiju.

Izletišta obitelji Holjevac „Pod rastočkim krovovima“, odnosno imanje obitelji Holjevac se nalazi u vodeničarskom selu Rastoke, na ušću rijeke Slunjčice u rijeku Koranu, okružen slapovima i 600 m dugim nizom sedrenih barijera.

³³ Ibid.

Slika 2: Pod Rastočkim krovovima Obitelji Holjevac

Izvor: Pod Rastočkim krovovima Obitelji Holjevac, URL: <http://slunj-rastoke.com/index.php?id=4&lang=hr>, ,
(22.02.2017.)

Najveći broj kuća u Rastokama sagrađen je krajem 19. i početkom 20. stoljeća, a od 1962.³⁵ godine uvrštene su na listu nacionalne kulturno-povijesne baštine. Na imanju se gostima nudi smještaj u tradicionalnom objektu i kušanje domaćih specijaliteta, žličnjaci, masnica, uštipci, proja, domaći kruh ili pastrva iz vlastitog ribnjaka, u konobi “Pod rastočkim krovom“. Holjevčev mlin iz 18. st. i danas melje, pa posjetitelji i turisti mogu kupiti kukuruzno brašno i smjesu za proju od prirodnog domaćeg kukuruza. Gosti na imanju mogu razgledati etno zbirku, ribnjak, patkarnik ili se zabaviti sudjelovanjem u kreativnim radionicama.

Restoran Žganjer iz Jaškova je spoj tradicije i modernih trendova u službi zadovoljstva svojih gostiju. Kod pripravljanja hrane naglasak se stavlja na svježe namirnice domaćeg porijekla lokalnih gospodarstvenika, a tradicija se očituje u njegovanju starih običaja pripreme tradicionalnih jela. Kada se uz nezaobilazne domaće proizvode kolinja - kobasice, šunke i špek, doda domaći kruh, sir i vrhnje i vina ozaljskog vinogorja, doživljaj je potpun. Osobitost restorana čini tradicija dovoza živih janjaca s otoka Paga i Krka i priprema na ražnju nad bukovim drvima neposredno prije posluživanja. Za najmlađe goste na raspolaganju je igralište i dječji jelovnici.

³⁵ Pod Rastočkim krovovima Obitelji Holjevac, URL: <http://slunj-rastoke.com/index.php?id=4&lang=hr>,
(22.02.2017.)

„**Zeleni kut**“ je omiljeno odredište svih zaljubljenika u rijeku Mrežnicu. Nalazi se u naselju Zvečaj, u neposrednoj blizini ceste Karlovac - Senj (Jozefinska cesta). Odredište je poznato po odličnoj gastronomskoj ponudi, ali i raznim mogućnostima aktivnog odmora. Restoran je smješten uz Mrežnicu, tik uz prekrasan slap koji je podijeljen riječnim otokom. Nizvodno od slapa je kupalište, a do njega sportsko-rekreacijska igrališta (odbojka na pijesku, mali nogomet i ostalo). "Zeleni kut" je nezaobilazna postaja ljubitelja raftinga i kanuinga Mrežnicom, no tu borave i izletnici, gljivari, ribolovci, lovci i umjetnici. U večernjim satima, uz osvijetljen šumeći slap, mjesto je romantičnih šetnji.³⁶

Mrežnička kuća se nalazi u Donjem Zvečaju, a smještena je uz obalu Mrežnice. Izgrađena je od drveta, ima 280 četvornih metara prostora i dvije ljetne terase. Uz kuću je izvor (jezerce) s pastrvama koji istječe u potok, a on se ulijeva u Mrežnicu. Na katu su tri sobe s drvenim namještajem, kuhinja, kupaona s tuš-kabinom i dva zahoda. Prizemlje je predviđeno za druženja; u prostranom boravku je točionik bar s caffè uređajem i rashladnom vitrinom, te zahod i tuš-kabina. Boravak u kući moguć je i zimi. Kuća ima vlastito parkiralište. Od proljeća do jeseni sudionicima raftinga i kanuinga na Mrežnici ispred kuće se priređuje ručak. Ljeti je Mrežnica savršena za kupanje, s temperaturom vode koja dostiže 26°C. U ponudi su i odlična domaća jela poznate kuharice.³⁷

3.4.6. Smještaj na ruralnom prostoru: tradicijske i druge ruralne kuće za odmor, sobe, apartmani, kampovi

Karlovačka županija na ruralnom prostoru najviše postelja nudi u kampovima, te ih ima svega par od kojih je najpoznatiji i najuređeniji Kamp Slapić. Kamp Radonja u Tušiloviću koji zbog nedostatka dodatne ponude i infrastrukture u kampu baziran je na noćenje i odmor kampera. Još jedan sadržajno sličan nalazi se u Sabljacima, u Ogulinu.

Turisti koji preferiraju najam kuća za odmor, u ruralnom području zasigurno će se odlučiti na kuću koja svojim eksterijerom i interijerom se savršeno upotpunjuje s okolišem u kojem se nalazi. Za razliku od Dalmatinske unutrašnjosti i primorja gdje su kuće za najam gotovo sve kamene, s plavo-bijelim interijerom, u Karlovačkoj županiji one su pretežito drvene s drvenim starinskim namještajem.

³⁶ Turistička zajednica Karlovačke županije, URL: <http://www.tzkz.hr/hr/sto-raditi-vidjeti/kamo-na-izlet/zeleni-kut/>, (22.02.2017.)

³⁷ Ibid.

Apartmani i sobe koje se iznajmljuju većinom su u sklopu obiteljskih kuća, te osim noćenja mogu biti i uključene i dodatne usluge poput doručka ili najma bicikla i ostalo. U nastavku su opisana par reprezentativna primjera navedenog.

Kuća za odmor Ladešići nalazi se u naselju Ladešići kraj Netretića, neposredno uz šumu i gornji tok rijeke Kupe. To je tradicionalna hrastova kuća s zidanim lokalom u podrumu za proslave i sastanke. U gornjem dijelu kuće se nalaze spavaonice, kuhinja i sanitarije. Kuća se nalazi u neposrednoj blizini slapa uz gornji dio rijeke Kupe, koja je u ljetnim mjesecima pogodna za kupanje, ribolov i vožnju kanuima koje možete iznajmiti kod domaćina. U kući se može smjestiti veći broj ljudi na raspolaganju su Vam krušna peć u podrumu, vanjska pečenjara za roštilj, velika okućnica za igru djece. S obzirom na to da se kuća nalazi u blizini izuzetno bogatih lovišta idealno je mjesto za smještaj lovaca. Neposredna blizina šume bogate gljivama i kestenima bit će zasigurno interesantno mjesto za ljubitelje šetnje u prirodi i vožnju biciklima.³⁸

Smještajni objekt **Rooms Ma La** nalazi se u tradicionalnoj drvenoj kući na samo nekoliko koraka od Kupe u mjestu Brodarci, na 6 km od Karlovca. Dostupan je besplatni WiFi. Gosti se mogu opustiti u zajedničkom vrtu s opremom za roštilj. Sve sobe imaju TV, a na raspolaganju je također potpuno opremljena čajna kuhinja s perilicom posuđa i mikrovalnom pećnicom. U zajedničkim kupaonicama dostupni su tuš, sušilo za kosu i besplatni kozmetički pribor. Iz svih soba pruža se pogled na rijeku i vrt. U okviru objekta i okolici na raspolaganju su brojne aktivnosti poput vožnje biciklom, ribolova te planinarenja. Vlasnici mogu gostima pomoći organizirati razne obilaske. Grad Zagreb udaljen je 50 km.³⁹

Privatni smještaj Mrežnička Idila nalazi se u mjestu Galović-Selo, a nudi privatnu plažu i sadržaje za vodene sportove. Topusko je udaljeno 41 km. Gosti besplatno mogu koristiti privatno parkiralište u sklopu objekta. Sve smještajne jedinice sadrže terasu, prostor za sjedenje i blagovaonicu. Pojedine uključuju balkon i/ili popločani dio dvorišta s pogledom na rijeku. Kuhinja je opremljena hladnjakom i pločom za kuhanje. Jedinice sadrže i posteljinu. Privatni smještaj Mrežnička Idila također uključuje roštilj. U sklopu objekta gosti mogu igrati tenis, a područje je popularno među ljubiteljima jahanja i ribolova. Slunj se nalazi na 34 km od privatnog smještaja Mrežnička Idila. Zračna luka Zagreb udaljena je 58 km.⁴⁰

³⁸ Ruralna hr., Portal ponude ruralne Hrvatske, URL: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=447>, (23.02.2017.)

³⁹Booking, URL: <http://www.booking.com/hotel/hr/kuca-za-odmor-ma-la.hr.html>, (23.02.2017.)

⁴⁰Booking, URL: <http://www.booking.com/hotel/hr/guesthouse-mreznicka-idila.hr.html>, (23.02.2017.)

Kamp Slapić nalazi se u gradu Duga Resa. Objekt nudi klimatiziran smještaj i besplatno privatno parkiralište. Kućni su ljubimci dobrodošli. Sve smještajne jedinice obuhvaćaju terasu, prostor za sjedenje i blagovaonicu. Pojedine uključuju balkon i/ili popločani dio dvorišta s pogledom na rijeku. U sklopu kampa Slapić na raspolaganju su besplatni WiFi i ručnici. U okviru kampa Slapić također su dostupni oprema za roštilj, restoran i bar.

Slika 3. Kamp Slapić

Izvor: Kamp Slapić, Galerija, URL: <http://www.campslapic.hr/>, (22.02.2017.)

Kamp nudi privatnu plažu i uslugu najma bicikla. Gosti mogu igrati stolni tenis u sklopu objekta ili mogu uživati u ronjenju s bocom te ronjenju s maskom i disaljkom u okolici. U okolici je također moguće uživati u raznim drugim aktivnostima poput biciklizma i ribolova.

3.4.7. Eko-etno sela i gospodarstava s etno-zbirkama

Brendiranje turističkih proizvoda prefiksima „etno“ i „eko“ sugerira se turistima na zdravo konzumiranje jela i pića i izvornost prostora, odnosno autohtonost. Eko-etno selo novi je oblik turističke ponude koja je postala zanimljiva svjetskom turističkom i konzumerističkom tržištu. Kao odgovor na trendove turističke potražnje, tradicijski etnički identitet postaje resursom, vrelom ideja i nadahnuća za individualno i kolektivno iskorištavanje vlastite kulturne baštine za komercijalne učinke.

Većina etnografskih zbirki je nastala zahvaljujući pojedincima koji sakupljaju i čuvaju raznovrsne etnografske predmete, ponajprije iz ljubavi i afiniteta prema

narodnoj baštini, ali i zbog njihove estetske i materijalne vrijednosti. Ti predmeti, kao izraz lokalne i nacionalne pripadnosti te simbol identiteta, predstavljaju važan segment hrvatske kulturne baštine. Iako su mnoge obitelji kolekcionari ili nasljednici etnografskih predmeta, u turističkoj ponudi Karlovačke županije ponuda je iznimno oskudna.

Etno park Slap - obrt za pustolovni turizam iz Tounja, nalazi se pored utoka Tounjčice u Mrežnicu. Tu se nalazi stari mlin i ambar, etno kuća s etnografskim muzejom, kolibe i prostor za robinzonski smještaj. U ponudi se nudi razgledavanje do jednog sata etno sadržaja, cjelodnevni boravak uz mogućnost razgledavanja uz vodstvo i prezentaciju zanimljivih crtica iz starog načina života, kupanje, priprema hrane, vožnja lađama, zatim posjetitelji mogu spavati na otvorenom ili u kolibama, te ostale pustolovne aktivnosti poput splavarenja, raftinga, organizirani kanu izleti, pješaćenje, penjanje, jamarenje, izleti do najvišeg Šušnjarevog slapa i Dujine doline. Dujina dolina svojom kanjonskom vegetacijom pruža mogućnost promatranja biljnih i životinjskih vrsta. Osim posjeta farmi koza i razgled stare pilane, posjetitelji se mogu upoznati s načinom života na selu te sudjelovanje u poljoprivrednim aktivnostima.

Pokupska kuća “**Bakin dom**“ obitelji Vusak nalazi se na lokalnoj cesti Karlovac – Pisarovina uz rijeku Kupu i udaljena je 15 km od Karlovca. U kući je stalni postav zavičajne etnozbirke s 80 predmeta tradicijske kulture (namještaj, oprema, narodna nošnja, stari alati). Za posjetitelje organiziramo edukativne radionice, predavanja, prezentacije, školu u prirodi i slično. Okolica pruža razne mogućnosti za šetnje, biciklizam, lov i ribolov.

3.4.8. Eko gospodarstava i eko proizvodnja

Sve veći broj turista odlučuje se za ekoturizam, koji ima za cilj štititi turističke destinacije u njihovom prirodnom okruženju. Od takve vrste turizma svi trebaju imati korist u kulturnom, gospodarskom i smislu zaštite okoliša.

Brnardić proizvodnja, prodaja i kušaonica meda je obiteljsko gospodarstvo koje se nalazi na cesti od Karlovca prema Plitvičkim jezerima. Ekološkom proizvodnjom meda se bave duži niz godina, a nedavno su pokrenuli radionice i edukacije o pčelarstvu i medu. Posjetitelji mogu degustirati i/ili kupiti sve vrste proizvoda gospodarstva: raznih vrsta meda, cvjetni pelud, mednih kolačića i mednih rakija.

Kušaonica i Mini sirana Mišćević u Josipdolu nema dugu tradiciju, ali je turistički izuzetno perspektivna i zasigurno „hvale vrijedan“ projekt u Josipdolu. Kušaonica je opremljena u ruralnom stilu i može primiti 60 osoba. Ponuda kušaonice sira koncipirana je tako da na meniju se nude hladni domaći naresci (sir, šunka, kobasice, špek), a za piće posjetiteljima bit će ponudena domaća kava, čaj, prirodni sokovi te domaće vino (Ozalj). Iz kušaonice se pruža prekrasan pogled na šumu i livade. U okruženju vlada mir i pruža ugođaj spokoja, te vlada seoska atmosfera.

Obiteljsko gospodarstvo Mirko Vrbanek smješteno je gotovo u samom središtu Vivodine odakle se pruža pogled na vivodinske brežuljke zasađene vinovom lozom. Ovdje se nastavlja stoljetna vinogradarska i vinarska tradicija u podrumu izgrađenom davne 1777. godine. Osim kvalitetnim vinima vrhunskih, normalnih i predikatnih berbi, na gospodarstvu obitelji Vrbanek možete biti posluženi i autohtonim proizvodima domaće proizvodnje kao što su rakija, kobasice, šunka, sir, vrhnje, pogačice i ostalo.⁴¹

3.4.9. Tematske ceste i putovi, staze i itinereri na ruralnom prostoru

Tematske ceste i putovi, staze i itinereri na ruralnom prostoru predviđena su za ne motorna kretanja koje koriste posjetitelji i domicilno stanovništvo, prije svega radi rekreacije, odmora i zdravlja, sporta, dokoličarske edukacije, zadovoljstva i sličnih motiva. Dio prometne infrastrukture ovog sustava odnosi se na užu destinaciju i obogaćivanje njezinog turističkog proizvoda, bilo da se radi o povezivanju ili lakšoj dostupnosti turističkih atrakcija u destinaciji ili tek o komunikacijskoj prometnici koja pruža alternativu korištenju osobnog motornog vozila. Kretanja mogu biti isključivo po putevima namijenjenim pješacima ili biciklistima, mogu biti vezana samo za prometnicu ili kombinirana. Preteča turističkih tematskih cesta i puteva su hodočašća.

U Karlovačkoj županiji najbolje organizirana je Ogulinska Ruta Bajke, a izletnici često koriste pješačke staze, pogotovo planinarske poput označene planinarske staze koja vodi na Klek.

⁴¹ Udruga vinogradara, vinara i voćara Ozalj, Vinari, URL: http://www.vinari-vocari-ozalj.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=25:obiteljsko-gospodarstvo-mirko-vrbanek&catid=9&Itemid=117, (22.02.2017.)

Ozaljsko-Vivodinska vinska cesta

Na južnim padinama Žumberačkog gorja uz dolinu Kupe nalazi se Ozaljsko Vivodinska vinska cesta duga oko 30 km. Vivodina je poznata po uzgoju vinove loze te ta tradicija datira još iz 14. vijeka. Krajobraz nadvisuje visoki vitak zvonik župne crkve Svetog Lovre. Vanjština, a osobito unutarnji prostor s vrijednim inventarom odaje vrsne graditelje i osebujni plan gradnje te je ova crkva jedan od najvrjednijih spomenika baroknog graditeljstva ozaljskog kraja.⁴²

Ruta bajke

Ogulinski kraj pravi je bajkoviti krajolik okrunjen dolinom rijeke Dobre i planinskim divom - Klekom, a sam Ogulin izrastao je na kraškom tlu, punom vrtača i pećina. Tanka granica zbilje i sna dijeli Frankopanski kaštel (16. stoljeće) i život grada od razgranatih i tajanstvenih pothodnika u Đulinom ponoru. Bogata riznica legendi dokaz je snage utiska rodnog kraja na njegovo stanovništvo.⁴³

Najpoznatija hrvatska spisateljica za djecu Ivanu Brlić Mažuranić rođena u Ogulinu, nadahnuće za svoje priče nalazila je upravo u svom zavičaju. Poznata spisateljica i njene priče bili su poticaj stvaranja rute bajke koja spaja 12 mjesta u gradu i okolici.

Ruta bajke sjedinjava ljepotu ogulinskog kraja i bajki Ivane Brlić – Mažuranić. Cijeli kraj interpretiran je s 12 likova iz zbirke bajki Priče iz davnina, objedinjujući stvarne činjenice s imaginacijom slavne književnice, a ostavljajući svakom posjetitelju mogućnost vlastitog kreativnog doživljaja.⁴⁴ Ruta bajke umrežena je s poučnom botaničkom stazom Klek, te ćete osvajajući gorostasa upoznati značajke biljnih zajednica i endemske vrste na Kleku.⁴⁵

Cikloturističke rute

U Karlovačkoj županiji trenutno je označeno jedanaest cikloturističkih ruta koje se razvijaju od 2001.godine. Svaka od ruta nudi svoj specifičan doživljaj upotpunjen ugostiteljskim uslugama. Od gastronomske ponude mogu se konzumirati lokalni specijaliteti u ugodaju koji nudi pogled na rijeku s mnogobrojnim slapovima ili mirnoću jezera. Doživljaj će upotpuniti bogatstvo kulturno povijesne baštine koju Karlovačka županija posjeduje te uživanje u legendama. Za noćenje je turistima dostupna raznolika ali opet nedovoljno rasprostranjena

⁴² Turistička zajednica Ozalj, Vinska cesta, URL: <http://www.ozalj-tz.hr/index.php?id=13>, (22.02.2017.)

⁴³ Turistička zajednica Karlovačke županije, URL: <http://www.tzkz.hr/hr/sto-raditi-vidjeti/aktivni-odmor/ruta-bajke/>, (20.02.2017)

⁴⁴ Turistička zajednica Grada Ogulina, Tematske rute, URL: <http://www.tz-grada-ogulina.hr/otkrij-ogulin/tematske-rute/ruta-bajke/>, (22.02.2017.)

⁴⁵ Ibid.

ponuda smještaja koji na nekim mjestima nudi «Bike&Bed» smještaj. Dolaskom velikih trgovačkih centara u ponudi zasigurno nedostaje lokalne trgovine, ali i specijalizirani servisi i trgovine opremom koji nisu dostupni na svim rutama. Cikloturizam zasigurno se smatra novom nišom turizma u ponudi ruralnog turizma Karlovačke županije te iako se još nalazi u početno razvojnim fazama ima ogroman potencijal. Cikloturizam bilježi najveći rast u posljednjih nekoliko godina kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Stoga je prepoznat potencijal da, rijekama bogato Karlovačko područje gdje se izdižu gore i planine Dinarskog lanca, razviju rute koje će omogućiti ljubiteljima prirode uživanje u pogledu i aktivnosti istodobno. Bicikliranje postaje ekološki i praktičan način kretanja, ali i zdrav način života što je stvorilo uvijete da cikloturizam postane sve važniji sociološki fenomen koji privlači ljude bez obzira na spol, dob, porijeklo ili imovno stanje. Sve više se promovira i sve više je pobornika osim biciklista tako i onih koji žele biti aktivni na odmoru.

Navedenim bi se dalo zaključiti da Karlovačka županija ima sve mogućnosti razviti se u atraktivnu cikloturističku destinaciju koja bi upotpunila, osim ponudu ruralnog turizma, tako sveukupnu turističku ponudu županije. Brendiranje Karlovačke županije u cikloturističku destinaciju također bi proširilo turističku sezonu, doprinijelo ekonomskom boljitku i iskoristivost resursa tijekom cijele godine.

- **Ruta 1 – Karlovac:** Ova staza vodi od samog centra grada Karlovca kroz prigradska naselja i sela do obala rijeke Dobre. Vožnja uz Dobru završava prijelazom mosta u Novigradu na Dobri, a nastavlja se brežuljkastim krajolikom do starog grada Dubovca.
- **Ruta 2 – Draganić:** Prvi dio ove staze vodi kroz Draganićku šumu do ribnjaka, dok u drugom dijelu se vozi uz Kupu do Ozlja, te povratak Dolinom kardinala uz golf terene i obalna sela.
- **Ruta - Ozalj:** Vošnjom od sela do sela smještenih na vrhovima brežuljaka Parka prirode Žumberak. Iz centra Ozlja uspinje se prema Starome gradu koji pripada prvoj spomeničkoj kategoriji, a neslužbeno je bio hrvatska prijestolnica u 17. stoljeću za vrijeme vladavine bana Petra Zrinskog. Vožnja uz rijeku Kupu do mjesta Kamanje gdje prelaskom Kupe se ulazi u šumovite predjele i Park prirode Žumberak. Najdulji uspon je prema mjestu Vivodina. Prolaskom kroz sela Ferenci i Škaljevica dolazi se u Vrhovac, a nakon Vrhovca spuštate se kroz Zaječko selo na most preko Kupe.
- **Ruta 4 – Žakanje:** Penjući se laganim usponom prvim dijelom staze uz Kupu kroz sela dolazi se do kanjona Kupe, a zatim šumovitim predjelima i spustom do Netretića. Drugi dio staze prolazi brežuljkastim predjelima preko Ozlja u pravcu Kamanja.

- **Ruta 5 – Netrećić:** Stazom uz rijeku Kupu se vozi do Bosiljeva. U povratku, jednim dijelom se vozi uz obale rijeke Dobre. Od centra Netrećića je spust te laganiji uspon prema Vukovoj Gorici širokom prometnicom slabijeg motornog prometa do mjesta Bosiljevo. Vožnjom kroz Jarče polje, pa podno dvorca Novigrad na Dobri i autoputa, započinje uspon prema Netreću preko Brajakovog brda.
- **Ruta 6 – Duga Resa:** Na 63 kilometra dugoj ruti vozeći se uz rijeku Mrežnicu i Kupu prolazi se kroz mnogobrojna sela i grad Duga Resu.
- **Ruta 7 – Ogulin:** U samom centru grada Ogulina nalazi se Frankopanski kaštel nastao oko 1500-te godine iznad ponora rijeke Dobre - Đulinog ponora. U dvorištu kaštela redovito se održava Festival bajke, a to je ujedno i polazno mjesto svake godine za Ciklobajku⁴⁶. Sam grad s svojom kulturno-turističkom ponudom zadovoljit će i najzahtjevnije cikloturiste.
- **Ruta 8 – Sabljaci, Klek:** Prvi dio rute vodi od centra Ogulina na jezero Sabljake. Za bicikliste koji nisu ljubitelji uspona, preporučuje se vožnja oko jezera, eventualno do mjesta Ivanec i Šmitovog jezera te povratak u Ogulin. Uspon nakon jezera Sabljaci prema Modrušu i zatim izlazak na prometniju cestu preko Male Kapele, koliko god da je zahtjevan, nudi poseban doživljaj planinske vožnje. Nakon spusta do mjesta Jezerane, vožnjom do Jasenka prolazi se kroz šumovite predjele i slabije naseljena mjesta po cesti vrlo preglednoj i s rijetkim motornim prometom.
- **Ruta 9 – Rakovica, Saborska:** Prvi dio staze prolazi kroz Nacionalni park Plitvička jezera, a vodi Čorkovom uvalom koja je dijelom prašuma. Zbog pogleda na Plitvička jezera koji ostavlja bez daha, uspon je vrijedan truda. Drugim dijelom staze nastavlja se putovanje preko mjesta Plaški do Josipdola. Lokalna cesta preko Mrežnice do Slunja namijenjena je istinskim ljubiteljima tišine dok se voze kroz prirodu.
- **Ruta 10 – Slunj, Rastoke:** Centrom grada Slunja kojim prolazi Jozefina kreće se na vožnju usponom uz Stari grad u pravcu sela Popovac. Kroz visoravan se vozi uz granicu sa susjednom državom Bosnom i Hercegovinom. Uspon koji slijedi dovesti će na ruševine Starog grada u Podcetinu s nezaboravnim pogledom na Cetinu i susjednu državu.
- **Ruta 11 – Petrova Gora:** Ruta duga 71 kilometar povezuje Turanj, Tušilović, Vojnić, vožnju uz rijeku Radonju do Turističkog centra Petrova Gora. Od gastronomske ponude sa smještajem ističe se Lovački dom Muljava.

⁴⁶ Ciklobajka je dio programa Ogulinskog festivala bajke.

3.4.10. Hoteli na ruralnom području Karlovačke županije

Integralni hotel „Srce prirode“ smješteno je u općini Ribnik; povezano važnim prometnim pravcima te se nalazi 12 km od slovenske granice, 20 km od Karlovca te 70 km od Zagreba. Imanje se nalazi na djedovini obitelji Srakovčić gdje se može uživati u autohtonim kućama uređenim u tradicionalnom duhu; opremljenim prema najvišim standardima. Svojim okruženjem, smještajnim kapacitetom od ukupno 23 sobe (50 ležaja), restoranom od 75 sjedećih mjesta, kušaonicom domaćih proizvoda kapaciteta 40 sjedećih mjesta i sjenicom s roštiljem idealno je mjesto za izlet, team building, radionice, sastanke i obiteljske trenutke. Na raspolaganju je uređena šetnica od 30 km, brojni sadržaji za zabavu i rekreaciju (mini golf, mini kuglana, biljar, stolni nogomet, bicikli, oprema za stolni tenis, stolni nogomet, pikado, tereni za boćanje, odbojku, mali nogomet i dr.). Ovaj mirni “kutak” nalazi se na prostoru toka rijeke Kupe, brežuljaka obraslih šumama koje obiluju kestenom, gljivama i divljači. Rijeka Kupa je čista rijeka, bogata ribom; pogodna za aktivni odmor u vidu kupanja, ribolova, vožnje kanuom i sl. na uređenom kupalištu nedaleko gospodarstva. Ribnik je poželjna destinacija za opuštajući odmor uz žubor rijeke, potoka i cvrkut ptica a omiljena je oaza rekreativaca i ljubitelja kvalitetnog domaćeg pića, kuhinje te domaćih ekološki proizvoda. Osoblje je na usluzi za organizaciju aktivnosti ili izleta prema željama a u ponudi je i najam kombija s profesionalnim vozačem i vodičem za grupne i individualne obilaske.⁴⁷

3.5. Identifikacija postojeće i moguće tržišne potražnje

Posjetitelje Karlovačke županije mogu se kategorizirati u tri tržišna segmenta:

- **Tranzitno tržište** - obuhvaća turiste koji prolaze kroz Karlovačku županiju s potrebom zadržavanja iz različitih interesa ili potreba.
- **Domaće tržište** – u najvećem dijelu čine posjetitelji iz Zagreba i okolice.
- **Tržište posebnih interesa** – obuhvaća posjetitelje s jasno definiranim ciljevima i motivima putovanja. U fokusu putovanja su specifični interesi.

⁴⁷ Srce prirode, Integralni hotel, [URL:http://www.sreceprirode.hr/hr/srece-prirode-7/7#sthash.U5Mdl0ZH.dpuf](http://www.sreceprirode.hr/hr/srece-prirode-7/7#sthash.U5Mdl0ZH.dpuf), (22.02.2017.)

U nastavku je tablica koju je objavio Institut za Turizam u istraživanju TOMAS ljeta 2014, koja je istražila preferencije i aktivnosti turista koji svoj godišnji odmor provode u sedam primorskih županija (Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko - neretvanska). Mnogi od tih turista koji borave na nekoj drugoj destinaciji i ona kao takva im je primarni cilj, u Karlovačkoj županiji pojavljuju se kao izletnici.

Tablica 3. Motivacija turista

MOTIVACIJA	%
Pasivni odmor, opuštanje	75
Zabava	43
Nova iskustva i doživljaji	30
Gastronomija	26
Upoznavanje prirodnih ljepota	20
Sport, rekreacija	7
Kulturne znamenitosti/događanja	7
VFR	6
Zdravstveni razlozi/wellness	5

Izvor: Institut za turizam (2005) TOMAS Ljeto 2014

U Tomas ljetu 2014 dalje navode da u usporedbi s 2010. godinom, pasivni odmor stagnira, a raste „nova iskustva i doživljaji“ za pet posto, te gastronomija koja iz godine u godinu dobiva sve značajniju ulogu u motivaciji turista. Ako se izuzme plivanje i sunčanje, iako riječna kupališta u karlovačkoj županiji svake godine privlače sve više izletnika u vrućim ljetnim danima, karlovačka županija ima mnogo mogućnosti za razviti ponude kakve bi zadovoljile potrebe prolaznika i zadržala ih na duže vrijeme. Gastronomija i upoznavanje prirodnih ljepota koji se nalaze na prioritetnoj „listi“ turista zasigurno bi te turiste mogle privući u Karlovačku županiju. Stoga je bitno prepoznati želje i potrebe turista kako bi se što atraktivnije i kvalitetnije mogla oblikovati ponuda. Također reklamiranje i informiranje turista na putu ili u tranzitu o mogućnosti provođenja tih aktivnosti i ponuda od iznimne je važnosti. Ono što je poznato da takvi izletnici, pa i oni u tranzitu najviše su na izletu ili posjeti Plitvičkim jezerima, te koriste popratne usluge jela i pića u okolici.

4. STRATEŠKO PLANIRANJE I ANALIZA STANJA RURALNOG TURIZMA NA PODRUČJU KARLOVAČKE ŽUPANIJE

U okviru Master plana razvoja turizma za Karlovačku i Ličkosenjsku županiju koju je izradila Turistička zajednica Karlovačke županije sredstvima Europske komisije, identificirani su prioritetni projekti, što je bio prvi korak u planiranju razvoja. Projekti su pripremljeni za financiranje kroz fondove Europske Unije.

Deset prioriteta projekata iz Master plana turizma su:⁴⁸

- Izrada operativnog uputstva (Manuala) za razvoj i unapređenje ponude malih smještajnih objekata na području Karlovačke i Ličko-senjske županije, uključujući i razvoj edukativnih programa namijenjenih potencijalnim malim i srednjim poduzetnicima.
- Razvoj jedinstvenog sustava turističkih informacijskih centara, „visitor information“ i interpretacijskih sadržaja na području Karlovačke i Ličko-senjske županije, uključujući i dovršenje sustava smeđe signalizacije.
- Plan razvoja turističke ture na temu dvoraca i fortifikacija lociranih na području Karlovačke i Ličko-senjske županije.
- Plan razvoja pješačkih i unapređenje biciklističkih ruta na području Karlovačke i Ličkosenjske županije.
- Plan razvoja proizvoda „promatranje flore i faune“ na području Karlovačke i Ličkosenjske županije.
- Plan razvoja malih smještajnih objekata duž magistralne ceste Senj - Karlobag.
- Plan razvoja športskog ribolova na području Karlovačke i Ličko-senjske županije
- Razvoj ruralnog turizma na području Karlovačke i Ličko-senjske županije.
- Program podizanja svijesti lokalne populacije o razvojnim potencijalima i prilikama povezanim s razvitkom turizma na području Karlovačke i Ličko-senjske županije.
- Izrada regionalnog akcijskog marketinškog plana za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju.

Svakako da će navedeni planovi imati višestruku korist za Karlovačku županiju, a prvenstveno za razvoj ruralnog turizma budući da je u Master planu za razvoj turizma, ta vrsta turizma prepoznata kao turistička grana s najviše potencijala i resursa za eksploataciju.

⁴⁸Karlovačka županija, Županijska razvojna strategija 2011-2013,
[URL:https://www.kazup.hr/images/dokumenti/zupanijska_razvojna_str_11-13.pdf](https://www.kazup.hr/images/dokumenti/zupanijska_razvojna_str_11-13.pdf), (21.02.2017.), str.150.

Županijska razvojna strategija 2011-2013 u poglavlju „Prioriteti i mjere“ pod prvi strateški cilj navodi oživljavanje ruralnog prostora i uravnotežen razvoj svih područja Županije.

Tablica 4.Strateški cilj 1.⁴⁹

Oživljavanje ruralnog prostora i uravnotežen razvoj svih područja Županije

PRIORITETI	MJERE
1. Razvoj ruralnog prostora	1. Programi poticanja razvoja ruralnog prostora i prostornog planiranja
	2. Izjednačavanje kvalitete života ruralnih područja u odnosu na urbana područja i zaustavljanje procesa depopulacije
	3. Valorizacija i unapređenje autohtonih poljoprivrednih i turističkih proizvoda i usluga
	4. Restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednih gospodarstava i poslovnih subjekata na ruralnom području
	5. Primjena LEADER pristupa
2. Civilno društvo, kultura i sport	1. Jačanje kapaciteta civilnog društva i povezivanje javnog i civilnog sektora
	2. Valorizacija i upravljanje materijalnom i nematerijalnom baštinom
	3. Unapređenje kulturnih i sportsko-rekreacijskih programa i infrastrukture
3. Jačanje kapaciteta za upravljanje regionalnim razvojem	1. Osposobljavanje kadrova za upravljanje regionalnim razvojem
	2. Unapređenje županijske, međužupanijske, međuregionalne i međunarodne suradnje
4. Razvoj prometne Povezanosti	1. Prometno povezivanje središta Županije s periferijom

⁴⁹ Županijska razvojna strategija Karlovačke županije, op.cit., str.151

	2. Razdvajanje tranzitnog i lokalnog prometa
	3. Poboljšanje dostupnosti sustava javnog prijevoza
	4. Razvoj novih prometnih pravaca
5. Razvoj ruralnog turizma	1. Usmjeravanje, informiranje i educiranje poljoprivrednika
	2. Diverzifikacija gospodarskih djelatnosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru
	3. Poticanje i revitalizacija tradicijskih obrta
	4. Razvoj turističke infrastrukture na ruralnom prostoru
	5. Poticanje malog obiteljskog poduzetništva u turizmu

Izvor: Županijska razvojna strategija 2011-2013, „Prioriteti i mjere“

Navedeni strateški ciljevi za oživljavanje ruralnog prostora trebali bi rezultirati sljedećim indikatorima koji su u funkciji mjerenja uspješnosti strategije, a to je broj novozaposlenih u ruralnom području i povećanje broja stanovnika kojima je dostupan javni prijevoz, poduzetnička inicijativa, sportska i kulturna infrastruktura te broj sudionika u sportskim i rekreativnim programima, rast obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva za ruralni turizam i ostalo.

Drugi strateški cilj također je u funkciji unapređenja turizma i poljoprivrede, te s obzirom na to da su usmjereni na povezivanje te dvije djelatnosti jasno je da je fokus na ruralni turizam. Spomenuta strategija u prioritetima za razvoj stavlja ribarstvo i eko-proizvodnju, tako da provedbom tih mjera povećao bi se opseg turističke ponude na ruralnom prostoru.

Osim turističkog masterplana za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju i Županijske razvojne strategije, u sklopu Ministarstva turizma je izrađena Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020.godine koja uz navedene također ima za zadaću unapređenje ruralnog turizma za cijelu Hrvatsku, koja će se naravno pozitivno odraziti i turizam Karlovačke županije. Sljedeća ministarstva djeluju različitim programima: Hrvatska turistička zajednica objavila je niz programa (Program potpore manifestacijama, Program potpore turističkim zajednicama na nerazvijenim područjima, Program potpore za poticanje razvoja kulturno-

turističkih inicijativa), Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (Program poboljšanja turističke ponude na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, Program potpora organizatora znanstveno-stručnih skupova, gospodarskih manifestacija i lokalno tradicijskih manifestacija), te Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva (Sufinanciranje programa promidžbe i informiranja). Kretanja na turističkom tržištu i konkurentnost pojedinih turističkih destinacija snažno su korelirani s nekoliko različitih megatrendova kao što su političko, društveno, gospodarsko i pravno okruženje, okoliš i tehnologija.

4.1. Program LEADER

LEADER (iz francuskog izraza "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale") predstavlja Inicijativu Europske Zajednice za umrežavanje lokalnog javnog i privatnog sektora u svrhu mobiliziranja i provedbu ruralnog razvoja u ruralnim zajednicama. Zadatak partnerstva lokalnog javnog i privatnog sektora, nazvanog „LAG“ (lokalna akcijska grupa), je izrada strategije za razvoj ciljanog ruralnog prostora te usmjeravanje i praćenje njihove provedbe uključujući sredstva potpore.

LEADER govori o tome kako, a ne što treba raditi. **Sastoji se od sedam osnovnih elemenata - načela**, koja treba slijediti u cijelosti, a ne pojedinačno.⁵⁰

- **Održivi ruralni razvoj** - razvoj koji se temelji na očuvanju i uravnoteženom razvoju okolišnog, društvenog i gospodarskog kapitala.
- **Pristup temeljen na osobitostima područja** - svako ruralno područje ima svoja obilježja, potencijale, posebnosti i prepoznatljivost - na njima treba graditi planiranje budućnosti.
- **Pristup odozdo prema gore** - široko uključivanje svih raspoloživih snaga u lokalnim zajednicama doprinijet će kvalitetnom razvoju bogatstvom ideja i mogućih rješenja.
- **Uspostavljanje lokalnih partnerstva** - usitnjene inicijative često su unaprijed osuđene na propast, pogotovo u malim sredinama, jer im nedostaje snaga, uvjerljivost i povjerenje zajednice; stoga povezivanje, uspostavljanje partnerstva i razvoj kulture suradnje imaju presudnu važnost. LEADER-ova originalna ideja je stvaranje lokalnih javno-privatnih partnerstva u obliku lokalnih akcijskih grupa - LAG-ova.

⁵⁰Hrvatska mreža za ruralni razvoj, URL: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/pristup-leader/>, (23.02.2017.)

- **Inovativnost** - tradicija je svakako temelj održivog ruralnog razvoja, ali su inovacije nužne kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na nov i tržišno konkurentan način.
- **Integralan i višesektorski pristup** - sektorska podijeljenost čest je uzrok problemima u razvoju. Horizontalno, međusektorsko povezivanje kao i okomito, povezivanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija, osobito je važno u ostvarivanju održivog ruralnog razvoja.
- **Umrežavanje** - povezivanje, učenje na primjerima dobre prakse, prijenos i razmjena znanja i iskustva od posebne su važnosti u provedbi LEADER-a, jer tako od pojedinačnih raznolikih slučajeva stvara zajedničko tkanje razvoja europskih ruralnih sredina te pruža uzajamna pomoć i potpora.
- **Suradnja** - je korak dalje od umrežavanja, prema pokretanju i provedbi zajedničkih projekata dva ili više LAG-ova unutar zemlje, regije i/ili Europske unije.

4.2. Analiza turizma u Karlovačkoj županiji.

Republika Hrvatska je prema statistici Europske unije, unatoč nespornom rastu iz godine u godinu, ipak tek osma najpopularnija europska turistička destinacija. Ispred nje su Španjolska, Italija, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Austrija, Grčka i Njemačka. Udio prihoda od turizma čini visokih 18 posto BDP-a, za razliku od turistima najpopularnije Španjolske, gdje je udio turizma u BDP-u svega 4,4 posto, indikator je da u Hrvatskoj gospodarstvo ovisi o turizmu. Iako loše za državu da joj gospodarstvo ovisi o jednoj djelatnosti, dobar je pokazatelj za investitore u branši. S obzirom na krizu na Mediteranu, savršeno je vrijeme da se privuče što veći broj turista u državu. Već prepoznata kao odredište sunca i mora, sve više se radi na njenoj promociji i razvoju kao zelena zemlja. Ruralni turizam najrazvijeniji je u Istri, a u Karlovačkoj županiji tek se uočavaju prilike i rađaju privatne inicijative u ruralnom turizmu. Statistika o dolascima i noćenju turista daje percepciju o motivu dolaska turista u Karlovačku županiju. Najviše dolazaka i noćenja ostvaruje se u općini Rakovica za što je zaslužan Nacionalni park Plitvička jezera, čiji posjetitelji u najvećem dijelu bilježe broj dolazaka i noćenja u Slunju. Duga Resa najviše dolazaka ostvaruje u kampu Slapić. Kamp tijekom ljetnih mjeseci ostvaruje pun kapacitet, te zbog privlačnosti okoliša prilika je za daljnje razvijanje ruralnog turizma. Grad Ogulin turističke dolaske i noćenja ostvaruje u najvećem dijelu zahvaljujući manifestacijama, planinarenju na Klek i tranzitnom položaju.

Tablica 5. Dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015.⁵¹

		Ukupno	Domaći	Strani	Indeksi <u>2015.</u>		
					Ukupno	domaći	strani
Republika Hrvatska	Dolasci	14 343 323	1 660 144	12 683 179	109,3	110,3	109,1
	Noćenja	71 605 315	5 742 635	65 862 680	107,7	111,3	107,4
Karlovačka županija	Dolasci	245 000	18 401	226 599	117,9	124,1	117,4
	Noćenja	395 348	39 276	356 072	119,4	124,2	118,9
Gradovi							
Duga Resa	Dolasci	11 661	2 396	9 265	110,1	159,9	101,9
	Noćenja	27 563	5 070	22 493	110,3	153,1	103,7
Karlovac	Dolasci	28 230	4 099	24 131	123,7	119,7	124,4
	Noćenja	39 834	8 655	31 179	126,6	136,0	124,2
Ogulin	Dolasci	11 548	2 207	9 341	107,2	102,6	108,3
	Noćenja	17 977	6 800	11 177	105,0	114,6	99,9
Ozalj	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Slunj	Dolasci	28 231	1 892	26 339	131,2	128,1	131,5
	Noćenja	36 139	3 008	33 131	131,9	130,7	132,0
Općine							
Barilović	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Bosiljevo	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Draganić	Dolasci	3 417	259	3 158	110,0	106,1	110,3
	Noćenja	3 427	267	3 160	110,3	109,4	110,3
Generalski Stol	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	Z

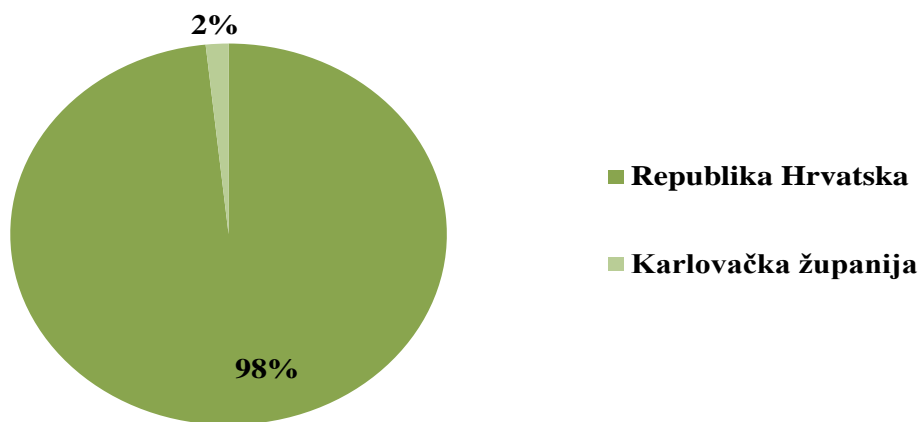
⁵¹ Indeks je veći od 999

Josipdol	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Kamanje	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	-
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	-
Netretić	Dolasci	2 774	454	2 320	136,5	112,4	142,5
	Noćenja	3 607	713	2 894	114,8	60,1	148,1
Plaški	Dolasci	Z	Z	Z	Z	Z	Z
	Noćenja	Z	Z	Z	Z	Z	Z
Rakovica	Dolasci	148 937	2 755	146 182	115,2	123,9	115,0
	Noćenja	245 345	4 474	240 871	118,1	117,2	118,2
Ribnik	Dolasci	1 345	271	1 074	183,7	196,4	180,8
	Noćenja	2 436	311	2 125	202,8	181,9	206,3
Vojnić	Dolasci	Z	Z	z	Z	Z	z
	Noćenja	Z	Z	z	Z	Z	z
Žakanje	dolasci	Z	Z	z	Z	Z	z
	noćenja	Z	Z	z	Z	Z	z

Izvor: Državni zavod za statistiku, URL: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/04-03-02_01_2015.htm, (20.02.2017.)

Iz tablice o dolascima i broju noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015.godini, može se zaključiti da Karlovačka županija vrlo malim dijelom participira u ukupnom broju turističkih dolazaka i noćenja. Grafičkim prikazom vidljivo je da se radi o samo 2% (1.708%) u ukupnom broju dolazaka turista.

Grafikon 1. Turistički dolasci

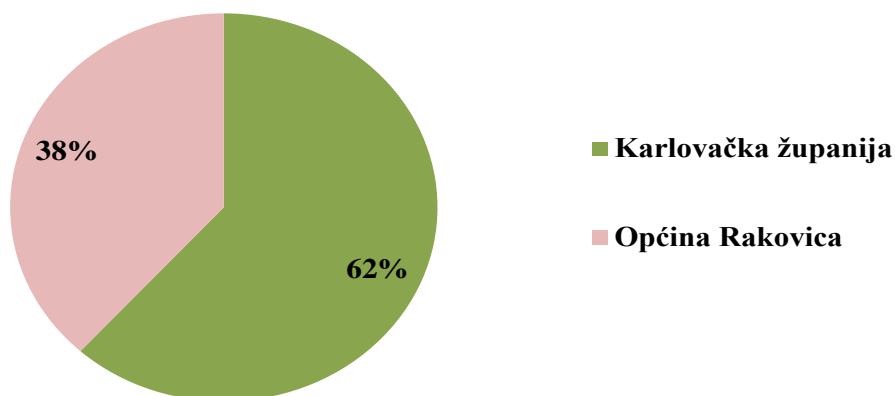

IZVOR: vlastita obrada autorice

Kada se promatra participacija Karlovačke županije u ukupnom broju noćenja turista u Republici Hrvatskoj, taj postotak je još manji i iznosi svega 0,552%. Iako je broj noćenja i dolaska turista u Karlovačkoj županiji u odnosu na ukupan broj koji ostvaruje država manji od 2%, Karlovačka županija ipak ostvaruje najveći broj dolazaka u kontinentalnom dijelu države ako se izuzme Ličko-senjska županija i Grad Zagreb. Ličko-senjska županija ima izlazak na more što ju stavlja u bitno drugačiji konkurentski položaj, budući da je Republika Hrvatska još uvijek dominantno prepoznata kao destinacija sunca i mora.

Najviše dolazaka u Karlovačkoj županiji ostvaruje općina Rakovica, koja se nalazi u najjužnijem dijelu Županije neposredno uz granicu Nacionalnog parka Plitvička jezera. Njen položaj uz svjetski poznate slapove Plitvičkih jezera zasigurno je razlog ostvarenoj turističkoj posjeti.

Grafikon 2. Ostvarena turistička noćenja

IZVOR: vlastita obrada autorice

Većina turista Karlovačku županiju posjećuje u individualnoj organizaciji (80% prometa), a najbrojniji gosti su Nijemci (više od 46.000 noćenja), Nizozemci (više od 34.000 noćenja), Talijani (31.000 noćenja) te Francuzi (29.000 noćenja). Istovremeno, županija je ostvarila i nešto više od 30.000 noćenja domaćih turista.⁵²

⁵² Ministarstvo turizma, Rezultati kontinentalne Hrvatske - 2016. godine, URL: http://www.mint.hr/UserDocsImages/160829_HTZ_R_kontinent.pdf, (02.03.2017.)

Uz već godinama tradicionalno najbrojnije Nijemce, posljednjih godina u sve većem broju dolaze Korejce, a sve je veći porast broja gostiju iz Italije prvenstveno zbog lova i ribolova. Talijana dolazi sve više, a važno je napomenuti i da su među onima koji se u gradu najdulje zadržavaju. Sve dulje se u Karlovcu zadržavaju i domaći turisti, nema sumnje da je tome pridonijelo kupanje na rijekama. Najveću posjećenost ostvaruje rijeka Mrežnica u Belavićima i Mrežničkom Brigu te Foginovo kupalište u gradu Karlovcu. Uz spomenute rijeke se često mogu vidjeti brojne registracije iz drugih gradova, ali i mnogobrojna ljetna događanja.

Dobar prosjek noćenja tradicionalno imaju i Francuzi, iako se njihov broj ove godine smanjio – no 219 francuskih turista ostvarilo je 504 noćenja.

5. SWOT ANALIZA

Za turistički razvoj Karlovačke županije jačanjem ruralnog turizma važno je detektirati i eksponirati snage i slabosti te prilike i prijetnje važne za turističku valorizaciju na ruralnom prostoru, te ih kvalitativno ocijeniti kroz SWOT analizu. Snage ruralnih područja su prostori, resursi i sposobnosti na koje se mogu osloniti ili ih koristiti u svom daljnjem razvoju, te koje imaju najveće mogućnosti za uspjeh, a daju im komparativnu prednost pred drugim područjima, dok slabosti ukazuju na ograničavajuće faktore unutar samog ruralnog prostora koje mora riješiti vlastitim snagama koristeći prilike koje mu se pružaju, ali i paziti na prijetnje koje mogu ugroziti razvojne planove i projekte te se pripremiti za njih i uvažavati ih, jer su izvan njegova obuhvata djelovanja, ali utječu na sve aktivnosti, a time i ostvarenje ciljeva i vizije.

SWOT analizu izrađena je prema podacima iz strategije za razvoj Karlovačke županije, stanja u ruralnom prostoru, trendova, podataka prikupljenih iz literature i nadležnih institucija, te kroz nekoliko savjetodavnih članaka na temu razvoja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj. Redosljedno je rađena po glavnim razvojnim sektorima: resursno atrakcijska osnova, infrastruktura i stanovništvo, turistička ponuda i upravljanje razvojem. Istaknute su prilike koje se pružaju za uklanjanje slabosti i jačanje prednosti, ali su percipirane i prijetnje koje mogu usporiti dugoročne ciljeve.

Tablica 6.SWOT analiza

SNAGE (Strengths)	SLABOSTI (Weaknesses)
RESURSNO ATRAKCIJSKA OSNOVA	
Ljepota prirode Velika biološka i krajobrazna raznolikost. Visoka ekološka očuvanost Povoljna klima Pitka i čista vode (izvorna). Veliki broj rijeka s različitim mogućnostima zabavnih aktivnosti i rekreacije. Rastući broj manifestacija na temu ruralne tradicije Ambijentalnost. Postojanje tradicije rekreacijskog ribolova.	Zapuštenost velikog dijela ruralnog prostora. Izumiranje tradicijskih obrta. Napuštena i zapuštena imanja. Devastirane gospodarske kuće ratnim razaranjem. Tradicijska baština nije turistički valorizirana. Nerazminirane površine. Neočišćeni dijelovi rijeka i nemogućnost prilaza. Neočišćeni dijelovi šumskih površina od

<p>Tradicija lovstva s bogatom resursnom osnovom.</p> <p>Postojanje tradicijskih obrta.</p> <p>Očuvanost poljoprivrednog zemljišta.</p> <p>Velik broj arheoloških i kulturno-povijesnih lokaliteta.</p> <p>Postojanje tradicijske nematerijalne imovine.</p>	<p>otpada.</p>
<p>INFRASTRUKTURA I STANOVNIŠTVO</p>	
<p>Dobar geoprometni položaj.</p> <p>Blizina velikih gradova/tržišta s kojima su ruralna područja dobro prometno povezana.</p> <p>Visoki udio pokrivenosti mobilnom mrežom na ruralnom području (90%).</p>	<p>Nedostatak javnog prijevoza između ruralnih naselja neophodnog radi međusobnog umrežavanja.</p> <p>Nedostatak pristupa uslugama u udaljenijim područjima / nedostatna mreža zdravstvenih usluga i ustanova</p> <p>Nedostatna komunalna infrastruktura, posebno odvodnja otpadnih voda.</p> <p>Slabo poznavanje stranih jezika lokalnog stanovništva.</p> <p>Većinsko stanovništvo treće životne dobi.</p> <p>Stalni trend depopulacije većine ruralnih područja (izuzev prigradskih naselja).</p> <p>Slabo razvijen poljoprivredni sektor.</p> <p>Nedostatak lanaca nabave i distribucijskih lanaca za proizvode ruralnih područja</p>
<p>TURISTIČKA PONUDA</p>	
<p>Rastući broj seljačkih domaćinstava.</p> <p>Sve veća kvaliteta i raznovrsnost ponude.</p> <p>Razvoj selektivnog turizma na ruralnom području: lovni turizam, eko-turizam...</p>	<p>Nedostatak umreženosti proizvođača i pružatelja turističkih usluga.</p> <p>Nedostatak smještaja, osobito kvalitetnog</p> <p>Nedovoljna širina i dubina ponude</p> <p>Otvorenost objekata ponude često samo uz prethodnu najavu dolaska</p> <p>Nedovoljna kontrola kvalitete usluge</p> <p>Nepostojanje, po mjeri krojenih, složenih</p>

	<p>turističkih proizvoda.</p> <p>Nedostatak jedinstvenog, autohtonog i prepoznatljivog suvenira.</p>
UPRAVLJANJE RAZVOJEM	
<p>Velik broj organizacija za revitalizaciju i zaštitu kulturno-povijesne i tradicijske baštine.</p> <p>Subvencije za poljoprivrednu proizvodnju i ruralni razvoj na lokalnoj razini.</p> <p>Prepoznata važnost seoskog turizma u Strategiji turizma RH do 2020. godine.</p> <p>Izrada Strategije integralnog razvoja ruralnih područja Grada Karlovca 2011-2015.</p> <p>Izrada Turističkog masterplana za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju.</p> <p>Shvaćanje potrebe za jače uključivanje ruralnih prostora u turističku ponudu Republike Hrvatske.</p> <p>Nacionalni katalog 'Ruralni turizam Hrvatske'.</p> <p>Aktivnosti turističke zajednice Grada Karlovca i karlovačke županije.</p> <p>Aktivnosti regionalne razvojne agencije Karla.</p>	<p>Nedostatna prepoznatljivost ruralnih područja, njihovih vrijednosti i raznolikosti.</p> <p>Nedostatak interesa turističkih posrednika</p> <p>Nedostatak nacionalne vizije razvoja seoskog turizma</p> <p>Nedostatak razvojnog modela seoskog turizma</p> <p>Zakonska prereguliranost/neusklađenost</p> <p>Neadekvatan sustav poticaja</p> <p>Ograničen apsorpcijski kapacitet povlačenja sredstva EU fondova/programa</p> <p>Neadekvatna nacionalna promocija</p> <p>Nepostojanje destinacijskih menadžment kompanija</p> <p>Nedostatak kvalitetnih programa cjeloživotnog učenja i/ili do-obrazovanja</p>
PRILIKE (Opportunities)	PRIJETNJE (Threats)
<p>Mala urbaniziranost prostora prilika je za razvoj selektivnih oblika turizma i poljoprivredu.</p> <p>Izvori pitke i mineralne vode/ljekovitost rijeke Korane/zalihe geotermalnih podzemnih voda, velik su potencijal za ukupan razvoj zajednica, posebno zdravstvenog turizma i korištenja obnovljivih izvora energije.</p>	<p>Sve veća konkurencija (rastući broj destinacija s razvijenom ruralno-turističkom ponudom u neposrednoj blizini).</p> <p>Pretjerana (nekontrolirana) komercijalizacija ruralno-turističke ponude (kič umjesto autentičnosti).</p> <p>Zagađivanje okoliša.</p> <p>Nastavak depopulacije ruralnih krajeva.</p>

<p>Program vodoprivrede Karlovca – uključivanje ruralnih područja u kontroliran sustav odvodnje otpadnih voda te racionalnog upravljanja sustavom vodoopskrbe.</p> <p>Biološka raznolikost i postojanje paleontoloških nalazišta imaju velik potencijal za daljnju valorizaciju ruralnog turizma.</p> <p>Mogućnosti očuvanja, revitalizacije, interpretacije i održivog korištenja kulturno-povijesne i tradicijske baštine.</p> <p>Rastuća potražnja za „domaćim“ proizvodima i uslugama – promjena tržišnih trendova, posebno prostora za korištenje slobodnog vremena stanovnika urbanih područja u što bližem području.</p> <p>Predispozicije za razvoj autentične gastronomske ponude.</p> <p>Poboljšana dostupnost emitivnih tržišta ukidanjem granice prema zemljama EU.</p>	<p>Odustajanje od proizvodnje tipičnih proizvoda poradi zakonskih ograničenja.</p> <p>Složenost postupaka za korištenje razvojnih fondova međunarodne razine.</p> <p>Globalna ekonomska kriza u okruženju.</p> <p>Okupnjivanje poljoprivredne proizvodnje, pad broja poljoprivrednih proizvođača, pojačan razvoj neodržive poljoprivrede.</p> <p>Izumiranje tradicionalne održive poljoprivredne proizvodnje obiteljskih domaćinstava – gubitak identiteta ruralnih zajednica.</p> <p>Izumiranje autohtonih pasmina i sorti.</p> <p>Sivo tržište poljoprivrednih proizvoda te obrtničkih i turističkih usluga.</p> <p>Neosjetljivost tržišta za malu/lokalnu poljoprivrednu proizvodnju.</p> <p>Izgradnja sustava obrana od poplava što može trajno pogubno utjecati na vodne resurse.</p>
---	--

Izvor: Samostalna obrada autorice

U SWOT analizi posebno se ističu prirodne prednosti područja koje je bogato kulturno-povijesnom i tradicijskom baštinom, čiji se razvoj zasnivao na velikoj biološkoj i krajobraznoj raznolikosti cijelog prostora ruralnih prostora Karlovačke županije. Ruralni prostor u svojoj sveukupnosti ima velike komparativne prednosti razvoja selektivnih oblika unutar ruralnog turizma, posebno zdravstvenog i aktivnog turizma. Prostor ima mogućnosti razvoja uporabe obnovljivih izvora energije, posebno geotermalne energije, pa bi se ujedno dobila sveobuhvatna pokrivenost ruralnog prostora električnom energijom. Europski fondovi i subvencije na državnoj mogu biti motor razvoja poljoprivredne proizvodnje i korištenja lokalnih proizvodnih resursa. S druge strane, prisutni su i veliki faktori ograničenja razvoja ruralnog turizma poput slabih i nedostatnih ljudskih resursa, manjeg obrazovanja i starije

životne dobi. Mlađe stanovništvo teži napuštanju seoskih sredina i seli u urbane cjeline. Velik broj naselja je prostorno izoliran s nerazvijenom mrežom usluga i lošijom društvenom i komunalnom infrastrukturom koja ograničava daljnji turistički razvoj. Zapuštanje poljoprivrednih površina, nedostatak udruživanja proizvođača i pružatelja usluga vodi do izostanka korištenja i postojećih kapaciteta, te onemogućuje doseljavanje novih stanovnika, što može predstavljati opasnost realizacije razvojnih ciljeva ruralnih područja. Pozitivna strana i optimizam leži u naglašenim trendovima u turističkoj potražnji. Iz tog razloga se pojavljuje, iako još uvijek slabi, interes za ulaganje u ruralni turizam koji bi za rezultat imao stvaranje imidža Karlovačke županije kao turističke zemlje.

6. ZAKLJUČAK

Hrvatska ima kratku povijest ruralnog turizma, ali s obzirom na trendove turističke potražnje njegov razvoj i rast u odnosu na resurse je neupitan. Ruralni turizam privlači sve veću pažnju ulagača, zemljoposjednika, a što je najvažnije države, koja razvojnim strategijama namjerava ruralne prostore Republike Hrvatske turistički valorizirati. Karlovačka županija svojom resursnom osnovom u kombinaciji s geoprometnim položajem zasigurno ima ogroman potencijal za razvoj ruralnog turizma i probijanje na vrh kao prepoznatljiva turistička županija. U prilog tom potencijalu ide i mogućnost pružanja različitih dodatnih sadržaja. Mnogobrojne su aktivnosti koje se mogu organizirati i ponuditi posjetiteljima u sklopu ruralnog turizma kao jahanje, ribolov, splavarenje, lov, rafting, itd.

Razvijen ruralni turizam u Karlovačkoj županiji bi ostvarivao višestruke učinke. Ekonomski učinci prvenstveno bi rezultirali povećanje proizvodnje i prihoda u ruralnoj sredini te povezano s time motiviralo bi povećanje investicija i nova zapošljavanja. Neekonomski učinci bi se odrazili na kvalitetu prostora: oblikovanje životnog prostora, njega krajolika, očuvanje identiteta, očuvanje starih građevina, uređenje vrtova i dvorišta, korištenje putova u rekreacijske svrhe i ostalo.

Veoma bitna je uska povezanost ruralnog turizma s ekologijom kroz ekološku proizvodnju i čuvanja izvornosti okruženja i njene autohtonosti. Iz toga proizlazi održivi turizam koji bi se kao djelatnost prenosio naraštajima, a da pritom bi prostor u kojem djeluje ostao očuvan, s zdravom i razvijenom florom i faunom. Povijesna nasljeđa i kulturna baština bila bi revitalizirana, a da pritom ne bi bila izložena, kao niti ruralno područje, negativnim učincima masovnog turizma.

Realizacija razvoja ruralnog turizma u Karlovačkoj županiji otežana je s nekoliko ključnih prepreka kao što je birokracija, nedostatak privatne inicijative za turističke projekte, nedostatak stručnih ljudi kao i financijskih sredstava, nepostojanje političkog konsenzusa oko strateških pitanja, pa tako i razvoja turizma, potencijalnu opasnost realizacije projekta kao što je izgradnja sustava obrana od poplava što može trajno pogubno utjecati na vodne resurse, čime se ugrožava jedna od glavnih snaga razvoja turizma, lošu gospodarsku situaciju, slabu gastronomsku prepoznatljivost i sporost u realizaciji razvojnih planova.

Najveća prijetnja državi, a najviše se očitava u ruralnom prostoru je demografski pad. Ruralna naselja zbog depopulacije propadaju, dok je jedan broj zahvaćen procesom urbanizacije. S

obzirom na spomenute procese hitno je potrebno izvršiti stručnu inventarizaciju i valorizaciju ruralnih naselja. Lokalna bi zajednica trebala osigurati najnužniju infrastrukturu i javne sadržaje, kao osnovnu pretpostavku za opstanak i život ruralne zajednice. U oživljavanju ruralnih prostora značajnu ulogu imat će turizam, koji u prvom redu treba usmjeriti na reaktiviranje postojećih zapuštenih ili nedovoljno iskorištenih potencijala u ili uz postojeća turistička područja. Uvođenje novih usluga i proizvoda u ruralnom gospodarstvu je ključna jer čini preduvjet demografske stabilizacije koja predstavlja osnovu za održivost svih komponenti razvoja.

Kako bi se preokrenuo snažniji razvoj ruralnog turizma potrebno je identificirati i aktivirati lokalne aktere koji bi postali početni pokretači razvoja svog područja. Nadalje, važno je motivirati i poticati male poduzetnike i ostale sudionike u direktnoj turističkoj ponudi na ulaganja i stvaranje novih, inovativnih ideja u svrhu jačanja konkurentnosti te stvaranje konstruktivnih lokalnih partnerstva iz više sektora djelatnosti. Sveukupni cilj razvoja ruralnog turizma, sa svim dodatnim sadržajima i aktivnostima u sklopu različitih selektivnih turističkih oblika, je pridonijeti gospodarskom rastu i razvoju Karlovačke županije u skladu s načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima županije omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala.

POPIS LITERATURE

1. B. Kovačević, M. Kovačević: Lovni turizam// Hrvatski turizam - plavo, bijelo, zeleno, N Ivandić i suradnici, Znanstvena edicija instituta za turizam, Zagreb, 2006
2. B. Pirjevec: **Jučer, danas...**, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2008.
3. D. Demonja, P. Ružić: **Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima**, AKD Zagreb, 2010.
4. M. Bilen, K. Bučar: **Osnove turističke geografije**, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2004.
5. Ružić, P.: **Ruralni turizam**, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, 2009
6. **Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske**, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja Zavod za prostorno planiranje, 1997
7. Swarbrooke, J., et al.: **Adventure tourism: The new frontier**, Butterworth-Heinemann/Elsevier Science, Oxford, 2003, preveo: D. A. Jelinčić
8. T. Hitrec,: **Vjerski turizam // Hrvatski turizam - plavo, bijelo, zeleno**, N Ivandić i suradnici, Znanstvena edicija instituta za turizam, Zagreb, 2006
9. Z. Hendija: **Kamping turizam// Hrvatski turizam - plavo, bijelo, zeleno**, N Ivandić i suradnici, Znanstvena edicija instituta za turizam, Zagreb, 2006.
10. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, Narodne Novine, br. 85/2015, Hrvatski sabor, 2015.

Internet stranice:

1. Booking, URL: <http://www.booking.com/hotel/hr/kuca-za-odmor-ma-la.hr.html>, (23.02.2017.)
2. Domaćinstvo Sablić, URL: <http://www.seoski-turizam.com.hr/>, (22.01.2017.)
3. Hrvatska gospodarska komora, URL: http://projekti.hgk.hr/projects?county_id=4, (24.02.017.)
4. Kamp Slapić, Galerija, URL: <http://www.campslapic.hr/>, (22.01.2017.)
5. Karlovačka županija, URL: <https://www.kazup.hr/o-zupaniji/gospodarstvo.html>, (24.02.2017.)
6. Konjački klub Fany, URL: <http://www.konjicki-klub-fany.hr/index.php/o-nama.html>, (22.02.2017.)
7. Ministarstvo turizma, Rezultati Kontinentalne Hrvatske - 2016. godina, http://www.mint.hr/UserDocsImages/160829_HTZ_R_kontinent.pdf, (20.02.2017.)
8. Ministarstvo turizma, URL: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/090422-program-kredit-s.pdf>, (23.02.2017.)
9. Orca-travel, Domaćinstvo Čulig, URL: <http://orca-travel.com/portfolio-item/domacinstvo-culig/>, (22.02.2017.)
10. Pod Rastočkim krovovima Obitelji Holjevac, URL: <http://slunj-rastoke.com/index.php?id=4&lang=hr>, (22.02.2017.)
11. Pod Rastočkim krovovima Obitelji Holjevac, URL: <http://slunj-rastoke.com/index.php?id=4&lang=hr>, , (22.02.2017.)
12. Portal za kulturu, URL: <http://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/okulturnomturizmu/>, (16.02.2017.)
13. Ruralna hr., Portal ponude ruralne Hrvatske, URL: <http://www.ruralna.hr/?page=client&id=447>, (23.02.2017.)
14. Ruralna hr., Portal ponude ruralne Hrvatske, URL: <http://www.ruralna.hr/?page=search&ref=frm&p=18>, (22.02.2017.)
15. Službene stranice Hrvatskih šuma, Turizam, Ugostiteljski objekti, <http://portal.hrsume.hr/index.php/hr/>, (23.01.2017.)
16. Swarbrooke, J., et al.: Adventure tourism: The new frontier, Butterworth-Heinemann/Elsevier Science, Oxford, 2003, preveo: D. A. Jelinčić, URL: https://bib.irb.hr/datoteka/152232.ADVENTURE_TOURISM.doc, (21.02.2017.)

17. Turistička zajednica Karlovačke županije, URL: <http://www.tzkz.hr/hr/sto-raditi-vidjeti/kamo-na-izlet/vivodina/>, (20.02.2017)
18. Turistička zajednica Karlovačke županije, URL: <http://www.tzkz.hr/hr/sto-raditi-vidjeti/kamo-na-izlet/zeleni-kut/>
19. Udruga vinara, vinogradara i voćara Ozalj, URL: <http://www.vinari-vocari-ozalj.hr/>
20. Udruga vinara, vinogradara i voćara Ozalj, URL: <http://www.vinari-vocari-ozalj.hr/>
21. Večernji list, OPG Lauš u Cerovcu će imati i kuće na stablima za turiste, URL: <http://www.vecernji.hr/sredisnja-hrvatska/opg-laus-u-cerovcu-ce-imati-i-kuce-na-stablama-za-turiste-968701>, (22.02.2017.)
22. Z. Marušić, S. Čorak, I. Sever,,: Tomas 2014 ljeto, Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, Institut za turizam, Zagreb, Vrhovec 5, 10000 Zagreb, URL: <http://www.iztzg.hr/UserFiles/Pdf/Tomas/Tomas-Ljeto-2014-Sazetak-iz-knjige.pdf>, (20.02.2017.)
23. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, Narodne Novine, br. 85/2015, Hrvatski sabor, 2015. URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_85_1648.html, (13.02.2017.)

POPIS ILUSTRACIJA

Popis slika

Slika 1. Lovački dom Muljava	30
Slika 2: Pod Rastočkim krovovima Obitelji Holjevac	33
Slika 3. Kamp Slapić	36

Popis tablica

Tablica 1. Kriterij za definiranje okvira ruralnog turizma	4
Tablica 2. Kretanje broja stanovnika Karlovačke županije u nazad 10 godina i njihov udio u odnosu na prvi popis stanovništva iz 2001. g.....	21
Tablica 4. Motivacija turista.....	43
Tablica 5. Strateški cilj 1.....	45
Tablica 6. Dolasci i noćenja turista prema NKPJS-u 2012., gradovima i općinama u 2015. ..	49
Tablica 7. SWOT analiza	53

Popis grafikona

Grafikon 1. Turistički dolasci.....	50
Grafikon 2. Ostvarena turistička noćenja	51